

— CEF İLMİHÂLİ SERİSİ —

SORU-CEVAPLI
ZEKÂT İLMİHÂLİ

FATİH ÇİMEN

SORU-CEVAPLI ZEKÂT İLMİHÂLİ

FATİH ÇİMEN

Soru-Cevaplı
Zekât İlmihâli

Yüksel Yıldız

Soru-Cevaplı
Zekât İlmihâli

Yüksel Yıldız

SORU-CEVAPLI ZEKÁT İLMİHÁLİ

Copyright © Rehber Yayınları, 2009

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
İsmail KAYAR

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-605-5677-05-3

Yayın Numarası
90

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası Sarıncı Yolu Üzeri No: 7
Gazimir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Ağustos 2009

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Rehber Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.rehber yayinlari.com

İçindekiler

GİRİŞ.....	15
Zekâtın Tanımı, Hükmü ve Tarihçesi	15
Zekât ne demektir?	15
Zekâtın dayandığı deliller nelerdir?.....	16
Zekât ne zaman farz kılınmıştır?	18
Zekât Vermemenin Dünyevî ve Uhrevî Cezası	18
Zekât vermeyen kimse için bir yaptırım uygulanır mı?.....	18
Zekâtını vermeyen kimsenin ahiretteki cezası nedir?	19
ZEKÂTIN ŞARTLARI.....	22
Mükellefte Bulunması Gereken Şartlar	22
Mükellefte bulunması gereken şartlar nelerdir?	22
Yabancı bir ülkede Müslüman olan kimseye zekât farz mıdır?	22
Zengin bir çocuk ne zaman zekâtla mükellef olur?... ..	23
Baygınlık zekâtı düşürür mü?	23
Zekât Verilecek Malda Bulunması Gereken Şartlar..	23
Zekât verilecek malda bulunması gereken şartlar nelerdir?	23

Tam mülkiyet ne demektir?	24
Tam mülkiyetin ölçüsü nedir?	24
Tam mülkiyetin gerçekleşmediği durumlar nelerdir? .	25
Elde mevcut olmayan malların zekâtı verilir mi?	25
Yolcunun zekât vermesi gerekir mi?	26
Henüz mehrini almamış kadının bundan zekât vermesi gerekir mi?	26
Elde bulunan rehin malın zekâtı verilir mi?	26
Haram malın zekâtı verilir mi?	27
Haram-helal karışık olan malların zekâtı nasıl verilir?	27
Haram mal nasıl elden çıkarılmalıdır?	28
Kullanılması haram olan altına zekât düşer mi?	28
Zekât, haram maldan verilir mi?	28
Başkalarından alacağı olan kimseye zekât düşer mi?..	29
Borçlu tarafından inkâr edilen alacaklara zekât düşer mi?	30
Hangi borçlar zekâta manidir?	31
Zekât farz olduktan sonra borca giren kişiye zekât düşer mi?	31
Uzun vadeli borçlar zekâta mani midir?	32
Nema ne demektir?	32
Malın nisap miktarına ulaşmış olmasından maksat nedir?	33
Nisab-ı gına ne demektir?	34
Nisab-ı istiğna ne demektir?	34

Zekât verilecek malın özelliklerinden biri olması gereken “Havalânü’l-Havl” ne demektir?	35
Sene boyunca malda nisap bulunmalı mıdır?	35
Zekât verecek kimse için sene ne zaman başlar?	35
Mâl-ı müstefad ne demektir?	36
Mâl-ı müstefad olan mallar için de havalânü’l-havl şartı aranır mı?	36
Ayrı cins malların zekâtının ayrı ayrı mı verilmesi gerekir?	37
Zekât verilecek malın özelliklerinden biri olan “Temel İhtiyaçlardan Fazla Olması” şartı ne demektir?	37
Temel ihtiyaçlar nelerdir?	38
Ev veya araba almak için biriktirilen paraya zekât düşer mi?	38
Zekâtın Sıhhat Şartları	39
Zekâtın sıhhat şartları ile kast edilen husus nedir?....	39
Zekâtın sıhhat şartları nelerdir?	39
Herhangi bir niyet taşımadan yapılan yardımlar ve sadakalar zekât yerine geçer mi?	40
Zekâta nasıl niyet edilir?	40
Zekâta ne zaman niyet edilir?	40
Verilenin zekât olduğunu fakire bildirmek gerekir mi?	41
Zekât vekil aracılığıyla verildiğinde vekil mi yoksa mal sahibi mi niyet etmelidir?	41
Başkası adına zekât verilebilir mi?	42

Zekâtın sıhhat şartlarından biri olan temlik ne demektir?	42
Alacaklar zekât niyetiyle bağışlanabilir mi?	43
ZEKÂTA TÂBÎ OLAN MALLAR	44
Zekâta tâbi olan mallar nelerdir?	44
Altın, Gümüş, Para ve Hisse Senetlerinin Zekâtı	44
Altın ve gümüşün nisab miktarı nedir?	44
Kadınların ziynet eşyalarından zekât vermeleri gerekir mi?	45
Altın ve gümüş dışındaki ziynet eşyalarına zekât düşer mi?	46
Paranın zekâtı nasıl hesaplanır?	46
Hisse senetleri ve tahvillerin zekâtı nasıl verilir?	47
Ticaret Mallarının Zekâtı	48
Bir malın ticaret malı olması için gereken şartlar nelerdir?	48
Ticaretle uğraşan bir kimse zekâtını nasıl hesaplar?	48
Ticaret malları nelerdir?	49
Yatırım niyetiyle alınan arsalar zekât düşer mi?	50
Alış-veriş merkezi olan bir kimse zekâtını nasıl hesaplar?	50
Hayvanların Zekâtı	51
Hayvanların nisabı ve zekât nispeti nedir?	51
Bütün hayvanlar zekâta tabii midir?	51

Hayvanların zekâta tabi olması için gereken başka şartlar var mıdır?	52
Ticaret için elde bulunan hayvanların zekâtı nasıl verilir?	52
Besicilik yapılan hayvanların zekâtı nasıl verilir?.....	53
Ahırda beslenen hayvanların zekâtı verilir mi?	53
Sene içinde satın alınan veya doğan hayvanların da zekâtı verilir mi?.....	54
Hasta ve zayıf hayvanlar da nisaba dâhil midir?.....	54
Bir yaşını doldurmamış yavrular nisaba dâhil midir?	54
Devenin zekât miktarı ne kadardır?	55
Sığırın zekât miktarı ne kadardır?	56
Koyunun zekât miktarı ne kadardır?.....	56
Koyun ile keçi karışık ise zekâtları nasıl verilir?	57
Toprak Ürünlerinin Zekâtı	57
Toprak ürünlerinin zekâtı ne zaman verilir?.....	57
Toprak ürünleri için nisap var mıdır?	58
Toprak ürünlerinden ne kadar zekât verilir?	58
Topraktan çıkan bütün ürünler zekâta tabi midir? ...	59
Yapılan masraflar zekâttan düşülür mü?.....	59
Çocuk ve delilerin sahip olduğu topraklardan elde edilen ürün zekâta tabi midir?	60
Define ve Madenlerin Zekâtı	60
Bulunan definelere zekât düşer mi?	60
Definelerin zekâtı ne zaman verilir?	61

Definenin bulunduğu yerin önemi var mıdır?	61
Madenlere ne kadar zekât düşer?	61
Gayri Menkullerin Zekâtı	62
Oturlan ev için zekât vermek gerekir mi?	62
Birden fazla evi olan kimse, bunların zekâtını vermeli midir?	63
Fabrika ve Sanayi Tesislerinin Zekâtı	64
Nakil Vasıtalarının Zekâtı	65
Maaş ve Ücretle Çalışanların Zekâtı	66
ZEKÂT VERİLEBİLECEK VEYA	
VERİLEMEYECEK KİMSELER 68	
Zekât Verilebilecek Kimseler	68
Zekât kimlere verilebilir?	68
Kimler fakir ve miskin olarak değerlendirilir?	69
Zekât verilebilecek kimse olarak zikredilen âmiller yani zekât toplayan görevliler kimlerdir?	70
Müellefe-i kulûb ne demektir?	71
Kimler müellefe-i kulûb olarak değerlendirilir?	71
Zekât verilebilecek sekiz sınıftan biri olan “köleler”den maksat nedir?	72
Zengin bile olsa borçluya zekât verilir mi?	72
Haram yollardan borçlanan kimseye zekât verilir mi?	73
Zekât verilebilecek sekiz sınıftan biri olan “Fi Sebîlillah”ın mânâ ve muhtevası nedir?	73

Zekât verilebilecek sekiz sınıftan biri olan	
“Yolcular”dan maksat nedir?	75
Zekâtın Verilemeyeceği Kimseler	75
Zekât kimlere verilmez?.....	75
Hangi yakın akrabalara zekât verilmez?	76
Hanım kocasına zekât verebilir mi?	76
Zekât almaya mani olan zenginliğin ölçüsü nedir?... 77	
Zenginlerin çocuklarına zekât verilir mi?	78
Zekât dışında gayr-i müslimlere	
malî yardım yapılabilir mi?.....	78
Çalışıp kazanabilecek durumda olan kimselere	
verilen zekâtın hükmü nedir?	79
Zekât verilemeyecek bir guruba verilen	
zekâtın durumu nedir?	80
ZEKÂTIN ÖDENME ZAMANI,	
DAĞITIMI VE VERİLİŞ ADABI	81
Zekâtın Ödenme Zamanı	81
Zekât ne zaman verilmelidir?	81
Neden zekât ve sadakaların daha çok ramazan	
ayında verilmesi âdettendir?	82
Henüz bir sene dolmadan zekât verilebilir mi?	83
Özürsüz olarak zekâtı geciktirmenin hükmü nedir? .. 84	
Zekâtın Sekiz Gruba Dağıtılması	85
Tevbe sûresi 60. âyetinde ifade edilen sekiz	
grubun tamamına zekât vermek gerekir mi?.....	85

Zekâtı vermek için öncelikle tercih edeceğimiz kimseler var mıdır?	85
Zekâtın verilmesinde öncelikli olan fakirler kimlerdir?	88
Fasık ve günahkâr kimselere verilen zekâtın hükmü nedir?	91
Zekâtın Veriliş Şekli	92
Zekât elde bulunan maldan mı verilmelidir?.....	92
Zekât olarak verilen malın kalitesi nasıl olmalıdır? ...	93
Zekâtı açıktan mı yoksa gizli olarak mı vermek faziletlidir?	95
Zekât tek bir fakire mi verilmelidir, yoksa paylaştırılmalı mıdır?.....	96
Zekâtın Düşmesi	97
Zekât farz olduktan sonra malı zayi olan bir kişiden zekât düşer mi?	97
Zekât farz olduktan sonra mükellef malını elinden çıkarsa zekât düşer mi?	97
Zekât verilmek üzere ayrılan mal zayi olduğunda ne yapmak gerekir?.....	98
Zekât zaman aşımına uğrar mı?	98
ZEKÂT İLE İLGİLİ MÜTEFERRİK MESELELER	99
Zekât vermekle bir insan mükellefiyetten kurtulmuş olur mu?	99
Vergi zekât yerine geçer mi?	100

Vefat etmiş kimselerin zekât borcu ödenmeli midir?.....	102
Zekât vermekten kurtulmak için değişik yollara başvurmanın hükmü nedir?	103
Zekât olarak verilen bir malı geri satın almak caiz midir?	104
Zekât vekil aracılığıyla verilebilir mi?	105
Geçmişte verilmeyen zekât borçları için ne yapılmalıdır?	106
Zekât veren kimseye nasıl dua edilir?	106
FITIR SADAKASI (FİTRE)	108
Fıtır sadakası ne demektir?.....	108
Fıtır sadakası hangi delillere dayanır?.....	109
Fitre vermenin hükmü nedir?.....	109
Fıtır sadakası ne zaman emredilmiştir?	110
Oruç tutmayanlar da fitre vermekle mükellef midir?	110
Fitre vermek için akıl ve bülûğ şartı aranır mı?	110
Fitre vermekle mükellef olmak için aranan nisap miktarı nedir?	111
Kişi bakmakla yükümlü olduğu insanların da fitresini vermekle sorumlu mudur?	111
Fıtır sadakasının miktarı nedir?	112
Fıtır sadakası ne zaman vacip olur?.....	113
Fitre ne zaman ödenmelidir?.....	114
Zamanında ödenmeyen fitre için ne yapılmalıdır?	114

Fitre verirken niyet etmek gerekli midir?.....	114
Fitre kimlere verilir?	114
İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR.....	115
İNDEKS	117

GİRİŞ

Zekâtın Tanımı, Hükümü ve Tarihçesi

Zekât ne demektir?

Zekât sözlükte büyüme, artma, bereket ve temizlenme manalarına gelir ki, bu manalar aynı zamanda onun hikmet ve faydalarına da işaret etmektedir. Çünkü zekât, malın artmasına ve bereketlenmesine vesile olduğu gibi, aynı zamanda malı kendisine karışan haramlardan ve ona taalluk eden haklardan temizler.

Dinî bir ıstılah olarak zekât, belirli miktardaki bir malın dinin belirlediği belli bir kısmının, Kur'ân'da açıklanan sınıflara dağıtılmasından ibaret olan malî bir ibadettir.

Zekâtın dayandığı deliller nelerdir?

Kur'an'da kesin emir ifade eden “*Namazı kılın, zekâtı verin!*” ifadesi altı yerde geçmektedir.¹ Ayrıca zekât, Kur'ân-ı Kerim'in 28 ayetinde namazla birlikte olmak üzere toplam 32 ayette yerini almıştır.

Diğer yandan birçok hadis-i şerif zekât vermeyi emreder. Bunlardan birkaçı şöyledir:

“İslâm beş esas üzerine bina edilmiştir: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ın Resûlü olduğuna şahadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, hacctmek ve Ramazan orucunu tutmak.”²

Resûlüllah (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Muaz'ı (radıyallahu anhu) Yemen'e vali olarak gönderirken ona şu talimatları vermiştir: “Sen Ehl-i Kitap bir kavme gidiyorsun. Yanlarına varınca, onları, önce Allah'tan başka ilah olmadığına, Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Allah'ın

¹ Bakara Sûresi, 2/43; Nisâ Sûresi, 4/77; 4/83; 4/110; Nur Sûresi, 24/52; Müzzemmil Sûresi, 73/20.

² Buhârî, *İman* 1; Müslim, *İman* 19.

elçisi olduğuna şahadet etmeye davet et. Bu meselede onlar sana itaat ederlerse, onlara Allah'ın, her gece ve gündüzde beş vakit namazı farz kıldığını haber ver. Eğer onlar bu meselede de sana itaat ederlerse, kendilerine Allah'ın sadakayı (zekâtı) farz kıldığını, bunun zenginlerinden alınıp fakirlerine verileceğini onlara haber ver. Onlar sana bu meselede de itaat ederlerse (zekâtlarını alırken) mallarının kıymetlilerinden sakınasın!”³

Cebrail (aleyhisselâm), ashab-ı kiram efendilerimize dinlerini öğretmek için geldiği esnada, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e İslâm'ın ne olduğunu sormuş; Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de şu cevabı vermiştir: “İslâm, Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Onun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmen, namaz kılman, zekât vermen, Ramazan orucunu tutman ve gücün yeterse haccetmendir.”⁴

³ Buhârî, *Zekât* 1.

⁴ Buhârî, *İman* 1; *Zekât* 1.

Zekât ne zaman farz kılınmıştır?

Zekâtın dinde katî bir farz olarak yerini alması Medine'de oruçtan sonra hicretin ikinci yılında olmuştur.

Zekât Vermemenin Dünyevî ve Uhrevî Cezası

Zekât vermeyen kimse için bir yaptırım uygulanır mı?

Devlet, zekâtını vermeyen kimseler hakkında bir yaptırım uygulama hakkına sahiptir. Gerekiirse onlara ceza verebilir. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi zekât İslâm toplumunda sosyal güvenliğin sağlanmasında, açların doyurulmasında, cihadın yerine getirilmesinde, borçlulara yardım edilmesinde, yolda kalanların elinden tutup onlara sahip çıkılmasında vs. önemli bir fonksiyona sahiptir. Saydığımız bu gibi şeyler ise devletin görevidir. Zekât verilmeyince devlet bu görevlerini yerine getirmekte zorlanacaktır. Bundan dolayı nasıl ki günümüzde vergisini ödemeyen vatandaşlar hakkında kanunî yaptırı-

rım uygulanmaktadır, aynı durum zekât için de geçerlidir.

Meselenin bir diğere yönü de şudur: Kimse Müslüman olmaya zorlanamaz. Ancak Müslüman olduktan sonra herkes Müslümanlığın gereklerini yerine getirmekle mükelleftir.

Zekâtını vermeyen kimsenin ahiretteki cezası nedir?

Bu konuda varid olan Kur'ân ayetleriyle hadis-i şerifler meseleyi yeterince izah etmektedir.

- “Altını, gümüşü yığıp Allah yolunda harcamayanlar var ya, işte onları acı bir azabın beklediğini müjdele! Yığılan bu altın ve gümüş cehennem ateşinde kızdırılarak, bunlarla onların alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün onlara: *“İşte! denilecek, sizin nefisleriniz için yığıp hazineye tıktıklarınız! Haydi, tadın bakalım o tıktığınız şeyleri!”*⁵

- “Deve, sığır veya davar sahibi olup da, bunlardaki Allah'ın hakkını eda etmeyen herkese kıyamet günü bu mallar, olduğundan daha çok

⁵ Tevbe Sûresi, 9/34-35.

ve mümkün olduğunca iri ve şişman olarak geleceklerdir. Adam, onlar için, düz ve geniş bir yere oturtulacak, hayvanlar bacakları ve tabanlarıyla onun üzerinden geçecekler. Geçiş sırasında boynuzlarıyla toslayacaklar ve ayaklarıyla ezecekler. İçlerinde boynuzsuz veya boynuzu kırık biri bulunmayacak. Bu şekilde sonuncusu da onun üzerinden geçince, birincisi aynı geçişte tekrar başlayacak. Mahlûkatın hesabı tamamlanıp hüküm verilinceye kadar bu hâl devam edecek.⁶

• ‘Kenz’e (hazine) sahip olup da ondaki (Allah’ın) hakkını ödemeyen herkese, kıyamet günü hazinesi, dazlak başlı bir yılan olarak gelecek, ağzını açıp peşine düşecektir. Yılan yaklaştıkça adam ondan kaçacak. Sonunda yılan ona: “Gizlediğin hazineni al! Ben ondan müstağniyim!” diye bağırarak. Adam, neticede yilandan kaçma çaresinin olmadığını anlayınca, elini ağzına sokar. Yılan da onu, aygırın (alafı) kemirmesi gibi kemiriverecek.”⁷

⁶ Müslim’in bir rivayetinde, bu azap şeklinin dünya ölçüleriyle elli bin sene devam edeceği yer alır.

⁷ Buhârî, *Zekât* 3; Müslim, *Zekât* 26.

- “Altın ve gümüşün haklarını vermeyen hiçbir altın ve gümüş sahibi yoktur ki kıyamet gününde bunlar ateşten levhalar hâline getirilip de cehennem ateşinde kızdırılarak, onlarla sahibinin yanları, alını ve sırtı dağlanmasın... Bu levhalar soğudukça süresi elli bin sene olan bir günde, kullar arasında verilecek hüküm bitinceye kadar, sahibine azap için tekrar (kızdırılarak) konacaklardır. Sonra da kendisine ya cennete veya cehenneme doğru (giden yol) gösterilecektir.”⁸

⁸ Müslim, *Zekât* 24.

ZEKÂTIN ŞARTLARI

Mükellefte Bulunması Gereken Şartlar

Mükellefte bulunması gereken şartlar nelerdir?

- 1- Müslüman Olmak
- 2- Akıllı ve Baliğ Olmak
- 3- Hürriyet
- 4- Zenginlik

Yabancı bir ülkede Müslüman olan kimseye zekât farz mıdır?

Zekât, ister İslâm diyarında isterse yabancı bir ülkede yaşasın bütün Müslümanlara farzdır. Ancak yabancı bir ülkede Müslüman olan kimse, zekâtın farz olduğunu öğreninceye kadar zekât vermekle mükellef tutulmaz. Böyle bir kişi zekâtın farz olduğunu öğrendikten son-

ra da geçmiş senelerin zekâatını vermek zorunda değildir.

Zengin bir ocuk ne zaman zekâatla mükellef olur?

Zekâatın farziyetinin Şartlarından bir tanesi de buluğ olduğu için, ocuk zengin de olsa zekâatla mükellef değildir. Ancak böyle bir ocuk buluğ çağına girdikten bir sene sonra elinde bulunan mallarının zekâatını vermesi gerekir. Yani zengin olarak buluğ çağına giren bir ocuk için, buluğ sene başlangıcı kabul edilir ve buluğdan bir sene sonra mallarının zekâatını vermesi gerekir.

Baygınlık zekâatı dūřürür mü?

Baygınlık ne kadar uzun sūrerse sūrsūn zekâat için bir engel sayılmaz.

Zekâat Verilecek Malda Bulunması Gereken Şartlar

Zekâat verilecek malda bulunması gereken Şartlar nelerdir?

1- Tam mūlkiyet

2- Nema diye isimlendirdiğimiz, malın artıcı ve çoğaltıcı vasfının bulunması

3- Nisap miktarına ulaşmış olması

4- Üzerinden bir yılın geçmiş bulunması

5- Borç karşılığı olmaması

6- Temel ihtiyaçlardan fazla olması

Tam mülkiyet ne demektir?

Hakikî manada mülk sahibi Allah'tır. İnsanın mülkiyeti ise mecazîdir. Çünkü insan bu dünyada ancak bir emanetçi konumundadır. Bununla birlikte Cenâb-ı Hakk, istifade etmeleri, zekât, sadaka ve infak gibi yollarla Kendisine karşı şükür vazifelerini yerine getirmelerini için, dünya nimetlerini kullarının tasarrufuna vermiştir. İşte bizzat malikin elinde bulunan bir maldan onun istediği gibi tasarruf edebilme yetkisine "tam mülkiyet" diyoruz.

Tam mülkiyetin ölçüsü nedir?

Tam mülkiyetin sabit olması için mal sahibinin, elinde bulunan malın gerek kendisinden gerekse menfaatlerinden istifade etmesine

mani olacak bir hâl bulunmamalıdır. Bir de bu malda başkalarının bir hakkı olmamalıdır.

Tam mülkiyetin gerçekleşmediği durumlar nelerdir?

Vakıf mallarının zekâtını vermek gerekmediği gibi, hayır kuruluşlarının elinde tuttıkları malların zekâtlarını da vermeleri gerekmez. Yine halkın faydalanmasına terk edilmiş olan ve belirli bir sahibi olmayan mallar da zekâta tabi değildir. Devletin sahip olduğu mallar da aynı hükme tabidir. Çünkü bunlarda tam mülkiyet gerçekleşmemektedir. Bunun sebebi de, bu mallarda başkalarının hakkının bulunmasıdır.

Elde mevcut olmayan malların zekâtı verilir mi?

Elde bulunmayan ve ele geçeceği de ümit edilmeyen malların zekâtı yoktur. Başkalarınınca gasp edilen, inkâr edilen, kaybolan, bir yere gömülüp yeri unutulmuş, denize düşen vb. gibi malları bu kategoride mütalaa edebiliriz. Çünkü bu mallarda tam bir mülkiyetten bahsedilemez.

Yolcunun zekât vermesi gerekir mi?

Yolculuk tam mülkiyete mani değildir. Dolayısıyla yolcunun zekâtını vermesi gerekir. Yolcu malını elinde bulundurmasa bile, vekil aracılığıyla zekâtını verebilir.

Henüz mehrini almamış kadının bundan zekât vermesi gerekir mi?

Her ne kadar kadın nikah akdiyle birlikte mehr almaya hak kazanmış olsa bile, bu malı kocasından almadıkça onun bu mülkiyeti noksan bir mülkiyettir. Çünkü mal henüz kadının eline geçmemiştir. Bunun için bir kadının mehrini teslim alıncaya kadar, bu maldan zekât vermesi farz değildir. Mehri teslim aldığı anda da bu malın geçmiş yıllara ait zekâtını vermesi gerekmez.

Elde bulunan rehin malın zekâtı verilir mi?

Rehin, kişinin alacağına karşılık olmak üzere elinde tuttuğu maldır. Eğer alacağını tahsil edemezse rehin olarak elinde bulunan malı satarak alacağını temin eder. Eğer bu malın fiyatı alacağından daha fazla ise, fazlalığı mal sahibine teslim eder.

İşte bu şekilde elinde rehin bir mal bulunan kimsenin, bu malın zekâtını vermesi gerekmez. Çünkü bu maldan istediği gibi tasarrufta bulunma ve faydalanma yetkisi yoktur. O, bu malı sadece alacağını tahsil etmek için elinde tutmaktadır.

Haram malın zekâtı verilir mi?

Kişinin elinde bulunan haram yollarla kazanılmış malların zekâtı verilmez. Çünkü hakikatte bu malların gerçek sahibi o değildir. Eğer kişinin kazancının tamamı faiz kazancı veya kumarhane işletmesi ya da gasp ve hırsızlık gibi haram yollardan ise, bu kişinin elindeki mallar nisap miktarını geçmiş olsa bile, bu mallardan zekât verilmez.

Haram-helal karışık olan malların zekâtı nasıl verilir?

Kişinin elinde haram yollardan kazandığı malların yanında helal yollardan kazandığı mallar da varsa ve bu ikinci sınıf mallar nisap miktarını geçiyorsa, sadece bunların zekâtını verir.

Haram mal nasıl elden çıkarılmalıdır?

Elde bulunan haram paranın sahibi belliyse, ona veya varislerine geri iade edilmelidir. Eğer elde bulunan haram malın sahibi bilinmiyorsa veya belli bir sahibi yoksa, sevap ve ibadet kastı olmadan bu mal elden çıkarılmalıdır.

Kullanılması haram olan altına zekât düşer mi?

Erkeklerin taktığı altın takılarla, evde bulunan altın veya gümüş kap ve eşyaların kullanılması haram olmakla birlikte, bunların zekâtının verilmesi gerekir. Çünkü bu malları kullanmak haram da olsa, mülkiyet sabittir.

Zekât, haram maldan verilir mi?

Haram mala zekât düşmediği gibi, zekât borcumuzu da haram maldan veremeyiz. Kişinin haram bir malı zekât veya sadaka gibi bir yolla sevap kazanayım düşüncesiyle vermesi de ayrı bir günahdır. Çünkü Allah temizdir ve ancak temiz olan şeyi kabul eder.

Başkalarından alacağı olan kimseye zekât düşer mi?

Alacakların zekâtı üç grupta değerlendirilmektedir.

a) *Kuvvetli alacaklar*: Borç olarak verilmiş paralar veya ticaret mallarının bedeli gibi alacaklardır. Elde mevcut bulunan çek ve senetler de kuvvetli alacak sayılır. Eğer borçlu borcunu kabul ediyorsa bu tür alacakların zekâtı her yıl verilir.

Ancak alacaklının elinde zekât vermesi gereken başka bir malı veya parası yoksa alacağının beşte birini tahsil edinceye kadar zekâtını geciktirebilir. Ancak böyle bir kişi alacağını tahsil ettikten sonra geçmiş senelere ait zekât borcu biriktirse bunları da vermelidir.

b) *Orta derecede alacaklar*: Ev veya dükkân gibi zekât mevzuu olmayan bir malın kirası gibi alacaklardır. Bu tür alacaklar müşterinin elinde bir yıl kaldıysa ve nisap miktarına da ulaşıyorsa zekâta mevzu olurlar. Ancak bunların zekâtının verilmesi için, nisap miktarı kadar bir malın tahsil edilmesi gerekir.

Ancak alacak sahibinin alacağından ayrı olarak nisap miktarını bulan başka malı varsa, bunlarla birlikte alacaklarının da zekâtını ödemelidir.

c) *Zayıf alacaklar*: Bir mal bedeli olmayan mehir alacağı, diyet karşılığı, miras, vasiyet, muhâlea⁹ bedeli gibi alacaklardır. Bu alacaklardan zekât gerekmesi için, bunların nisap miktarının tahsil edilip üzerinden bir yıl geçmesi gerekir. Bu gruba giren alacaklar tahsil edildiğinde geçmiş yıllara ait zekâtın verilmesi gerekmez.

Bu tür alacaklardan az veya çok tahsil edilen miktar eldeki diğer mallara tabi olarak şartları gerçekleşince bunların zekâtını vermek gerekir.

Borçlu tarafından inkâr edilen alacaklara zekât düşer mi?

Borçlunun borcunu inkâr ettiği durumda, bu alacağın zekâtı düşer. Çünkü tahsil edileceğinden ümit kesilen bir mal yok hükmündedir. An-

⁹ Muhâlea, kadının belli bir bedel ödemesi karşılığında kocanın ayrılmaya razı olması üzerine evlilik bağından kurtulmasını ifade eder. (*Diyanet İslâm Ansiklopedisi*, Muhâlea Maddesi)

çak günümüzde olduğu gibi, kişi bu alacağını senet, kefil vb. gibi yollarla resmiyete bağlamışsa ve bunu mahkeme yoluyla alma imkânına sahipse bu da zekâta tabi olur.

Hangi borçlar zekâta manidir?

Karz-ı hasen (borç) olarak alınmış paralar, telef edilmiş malların bedeli olan borçlar, mehir veya diyet gibi şahıslara olan borçlar zekâta manidir. Yani eğer bu borçlar ödendikten sonra kişinin malı nisap miktarından aşağı düşüyorsa bu kişiye zekât gerekmez.

Ancak, fitre, kurban ve kefaret gibi Allah için ödenmesi gereken ve ödenmesi için bir talebin olmadığı borçlar zekâta engel değildir. Çünkü bu tür borçların belirli bir hak sahibi ve isteyeniy yoktur.

Zekât farz olduktan sonra borca giren kişiye zekât düşer mi?

Zekât farz olduktan sonra borçlanan bir kişi, her halükârda zekâtını vermelidir. Çünkü vermesi gereken zekât, o kişinin zimmetine borçtan önce geçmiştir.

Uzun vadeli borçlar zekâta mani midir?

Genel olarak malı nisap miktarının altına düşürecek borcun zekâta mani olduğu söylemiştik. Yani kişi nisap miktarı mala sahip olsa bile, eğer borçları çıkarıldığında, elinde bulunan mal nisap miktarından aşağı düşüyorsa bu kişinin zekât vermesi farz değildir.

İki, üç, dört veya beş yıl gibi uzun vadeli taksitle araba veya ev satın alan bir kimse borçlu sayılır. Ancak böyle bir kişi taksitlerini vadesi geldiğinde düzenli bir şekilde ödeme imkânına sahipse, elinde bulunan nisap miktarı malının zekâtını vermesi gerekir.

Nema ne demektir?

Zekât verilmesi gereken malın artıcı, gelir getirici ve kazanç sağlayıcı vasfının bulunması gerekir. Bu, ya malın bizatihi büyümesi ve artmasıyla, ya hayvanların doğurmasıyla ya da ticaret gibi yollarla mümkün olur. Malın bu ve benzeri yollarla bizatihi artıp çoğalmasına hakiki nema denir. Bunun yanın da bir de takdiri veya hükmi nema vardır ki, malda potansiyel olarak böyle

bir özelliğın bulunmasını ifade eder. Mesela elde bulunan altın veya para işletilmediğı zaman bir artış olmayabilir. Ancak bu mallar ticaret vb. gibi yollarda kullanıldığında artma vasfına sahip olduğundan zekâta tabii olurlar.

Malın nisap miktarına ulaşmış olmasından maksat nedir?

Kural olarak zekât zengin olan kimseye gerekir. Ancak zekât verilecek zenginliğın bir ölçüsü olması gerekir. İşte zekâtı verilmesi gereken bu zenginlik sınırına “nisap miktarı” denir ve bu miktarın üzerinde olan malların zekâtını vermek farz olur.

Malların nisap miktarı bizatihi Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellam) tarafından tespit edilmiştir. Malların çeşidine göre nisap miktarları da farklılık gösterir. Altının nisap miktarı 85 gramdır. Nakit paralarla, ticaret eşyaları da buna kıyas edilir. Yani bir kişinin 85 gr. altını veya bu değerde bir parası ya da aynı miktarda ticaret eşyası bulunur ve bunların üzerinden bir yıl geçerse, bu kişinin sahip olduğu mallarının kırkta birini zekât olarak vermesi gerekir.

Toprak ürünleri, madenler ve hayvanlar gibi diğer malların nisap miktarları “zekâta tabi mallar” işlenirken ele alınacaktır.

Nisab-ı gına ne demektir?

Kendisinden zekât verilmesi gereken nisap miktarı mal yukarıda açıkladığımız üzere aynı zamanda çoğalan ve artan bir mal olmalıdır ki buna “*nisab-ı gına*” denir. Yukarıda saydığımız, altın, gümüş, para, ticaret eşyası gibi malların nisabı buna dâhildir.

Nisab-ı istiğna ne demektir?

Bir de “*nisab-ı istiğna*” dediğimiz nisap miktarı vardır ki, bu, nema şartının bulunmadığı yani artıcı özelliği olmayan nisabı ifade eder. Mesela kişinin evinde bulunan ihtiyaç fazlası elbise ve ev eşyaları bu guruba dâhildir. Nisab-ı istiğna dediğimiz artıcı vasfı bulunmayan mallara sahip olan kişiye zekât farz olmasa da bu kişinin zekât alması caiz olmaz. Aynı şekilde bu kişinin kurban kesmesi ve fitre vermesi de vacip olur.

Zekât verilecek malın özelliklerinden biri olması gereken “Havalânü’l-Havl” ne demektir?

Zekâtın farz olmasında ve fakirlere verilmesinde esas olan, kamerî yıldır. Buna göre, nisap miktarına ulaşan bir malın üzerinden bir kamerî yıl (354 gün) geçtiği takdirde bu malın zekâtını vermek farz olur.

Sene boyunca malda nisap bulunmalı mıdır?

Burada önemli olan malın sene başında ve sene sonunda nisap miktarına ulaşmasıdır. Yoksa sene içindeki dalgalanmalar zekâta mani değildir. Buna göre sene başında nisap miktarına ulaşan bir mal, sene içinde nisabın altına düşecek olsa hatta tamamen tükense bile eğer sene sonunda tekrar nisaba ulaşırsa bu malın zekâtının verilmesi gerekir.

Zekât verecek kimse için sene ne zaman başlar?

Burada sene başı tabiriyle anlatılmak istenilen şey, mükellefin malının nisap miktarına ulaştığı zamandır. Dolayısıyla bu da kişiden kişiye değişir. Yani bir kişinin malı her ne zaman

nisap miktarına ulaşacak olursa, bu kişi için malının nisap miktarına ulaştığı tarih, sene başı kabul edilir. Üzerinden bir yıl geçtiği zaman da malın sene sonundaki miktarı üzerinden bu malın zekâtı verilir.

Mâl-ı müstefad ne demektir?

Yıl içinde kişinin sahip olduğu asıl mallarına sonradan eklenen mallara “mâl-ı müstefad” denir.

Mâl-ı müstefad olan mallar için de havalânü'l-havl şartı aranır mı?

Bu mallar kişinin sahip olduğu asıl mallara tabi olurlar. Bundan dolayı bu malların üzerinden bir sene geçmesi şartı aranmaz.

Mesela, 200 gr. altını veya bu değerinde bir parası olan bir kişi, sene sonunda bu malının 5 gramını zekât olarak vermelidir. Böyle bir kişi 50 gr. daha altına sahip olacak olsa, bu 50 gramın da zekâta tabi olması için üzerinden bir yıl geçmesi gerekmez. Bunun önceki sahip olduğu malına tabi olarak zekâtı verilir. Yani bu şahıs, 250 gr. altının zekâtını birden verir.

Ayrı cins malların zekâtının ayrı ayrı mı verilmesi gerekir?

Evet, ayrı ayrı verilmesi gerekir. Yukarıdaki misalimiz üzerinden gidecek olursak, 200 gr. altını olan bir kişi, ayrıca 40 koyun satın alacak olsa, bunların üzerinden bir sene geçmedikçe zekâta tabi olmazlar. Zekâta tabi olduklarında da ayrıca zekâtları verilir.

Zekât verilecek malın özelliklerinden biri olan “Temel İhtiyaçlardan Fazla Olması” şartı ne demektir?

Kur’an-ı Kerim’de geçen; “Bir de senden hayır olarak ne harcayacaklarını sorarlar. De ki: İhtiyacınızdan artanı harcayın.”¹⁰ ayet-i kerimesiyle; “Yardım etmeye geçimini üstlendiğin kimselerden başla. Sadakanın iyisi ihtiyaç fazlası maldan verilir.”¹¹ hadisi şerifi ihtiyaç fazlası malın zekâtının verileceğine işaret etmektedir. Çünkü bir kişi, ihtiyaç duyduğu aslî ve temel ihtiyaçlarından dolayı zengin sayılmaz. Diğer yandan bu tür eşyalar kendisiyle gelir elde

¹⁰ Bakara Sûresi, 2/219.

¹¹ Buhârî, Zekât 18; Müslim, Zekât 94.

etmek için elde tutulmadığından dolayı artıcı ve çoğalıcı vasfa sahip değillerdir.

Aslında temel ve zarurî ihtiyaçların tespiti, zamana, şahıslara ve şartlara göre değışiklik gösterebilir. Bununla birlikte fukahâ temel ihtiyaç maddelerinin neler olduğuyla ilgili, genel ve objektif sayılabilecek kriterler getirmeye çalışmışlardır.

Temel ihtiyaçlar nelerdir?

Genelde “havaic-i aslîyye” olarak görülen zarurî ihtiyaçlar arasında şunlar sayılmaktadır: Kişinin kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin iaşesi, giyim ve ev eşyaları, ikamet edilen ev, binek aracı, sahip olunan kitaplar, seyahat, tedavi veya öğrenim harcamaları, çiftçinin ziraat yapmak için sahip olması gereken alât u edevât veya zanaatkârın işinde kullandığı aletler havaic-i aslîyeden sayılmıştır.

Ev veya araba almak için biriktirilen paraya zekât düşer mi?

Kişinin sahip olduğu ev ve araba başkadır,

bunları satın almak için elinde tuttuğu para başkadır. Her ne kadar kişi nihayetinde bu parayla aslî ihtiyaçlarını karşılayacak da olsa, eğer bu para nisap miktarına ulaşıyorsa ve üzerinden de bir kamerî yıl geçtiyse, kişinin bu parasının zekâtını vermesi gerekir. Çünkü para, zekâta tabi mallardandır.

Zekâtın Sıhhat Şartları

Zekâtın sıhhat şartları ile kast edilen husus nedir?

Sıhhat şartı derken kendisine zekât farz olan bir kimsenin, zekât borcunu öderken uyması gereken şartları kastediyoruz. Kişi zekâtını bu şartları gözeterek ödediği takdirde kendisinden zekât borcu düşmüş olur.

Zekâtın sıhhat şartları nelerdir?

Zekâtın iki sıhhat şartı vardır. Bunlar;

1- Zekât vermeye niyet etmek

2- Temlik dediğimiz zekât verilen malı karşı tarafın mülkiyetine geçirmek.

Herhangi bir niyet taşımadan yapılan yardımlar ve sadakalar zekât yerine geçer mi?

Zekât bir ibadet olduğu için ancak niyetle geçerli olur. Çünkü niyet, amelin Allah rızası için yapıldığını gösterir. Nasıl ki, niyetsiz kılınan bir namaz veya niyetsiz tutulan bir oruç kişiden bu mükellefiyetleri düşürmez, zekâta da durum aynıdır. Bundan dolayı fakirlere yapılan yardımlar, verilen sadakalar zekât niyetiyle olmadıkça, kişiden zekât mükellefiyetini düşürmez.

Zekâta nasıl niyet edilir?

Niyetin dil ile söylenmesi şart değildir. Önemli olan kalben Allah rızası için zekât vermeyi kastetmektir.

Zekâta ne zaman niyet edilir?

Zekât ödenirken niyet edilebileceği gibi, verilmesi gereken zekât hissesi ayrılırken de zekâta niyet edilebilir. Zekât hissesi verildikten sonra yapılan niyet muteber değildir. Ancak verilen zekât malı veya parası henüz fakirin elinde ise, bu durumda da niyet geçerli olur. Ancak en uygun olanı, zekât malını vermeden önce niyet etmektir.

Verilenin zekât olduğunu fakire bildirmek gerekir mi?

Böyle bir şart yoktur. Önemli olan zekât veren kimsenin niyetidir. Fakirin bunu bilip bilmemesine itibar edilmez. Hatta kişi fakirin onurunu rencide etmemek için verdiğinin zekât olduğunu gizlese, başka bir ad altında zekât hissesini fakire verse bile zekâtı geçerli olur.

Zekât vekil aracılığıyla verildiğinde vekil mi yoksa mal sahibi mi niyet etmelidir?

Zekât bir ibadet olduğuna göre, muteber olan ibadeti yerine getiren kimsenin niyetidir. Buna göre niyet etmesi gereken kişi müvekkil yani mal sahibidir. Mal sahibi niyet ederek malını vekile teslim ettikten sonra, verilen zekât hissesi, vekiller arasında ne kadar el değiştirirse değiştirsin, bu durum zekâtın sıhhati-ne bir engel teşkil etmez. Mesela bir kişi malını bir yoksula ulaştırmak üzere zekât niyetiyle bir vekile teslim etse, vekil de bu malı yoksula verirken zekâta niyet etmeden verse, bu zekât yerine gelir.

Başkası adına zekât verilebilir mi?

Eğer bir kimse, başkası adına onun haberi olmaksızın zekât verse, sonra da kendisi adına zekât verdiği kişiye bunu söylese, o da bunu kabul etse bu o kişinin zekâtını düşürmez. Bu ancak bir bağış ve sadaka olur. Elbette yapılan bu hayır niyetlerine göre her iki kişiye de sevap kazandırır. Ancak zekât verilmiş olmaz.

Ancak zekâta vekâlet caiz olduğu için, bir kimsenin başka birinin emri ile kendi malından onun namına zekât vermesi geçerlidir.

Zekâtın sıhhat şartlarından biri olan temlik ne demektir?

Zekâtın geçerli olması için gereken bir diğer şart da temliktir. Temlik, bir malı başka bir kişinin mülkiyetine geçirmeye denir. O kişinin kendisine verilen malı almasına ise “temellük” denir. Buna göre, zekât olarak verilecek malın veya paranın bizzat hak sahiplerinin mülkiyetine geçirilmesi gerekir.

Bir kişi zekât niyetiyle fakirleri evine alıp onları doyursa, zekâtını ödemiş sayılmaz. Çün-

kü yeme içmeyle kişi mülkiyetine bir mal geçirmiş olmaz. Ancak zekât niyetiyle aldığı gıda maddelerini fakirlerin ellerine teslim ederse bu, zekât yerine geçer. Aynı şekilde zekât niyetiyle bir fakiri bir dairede oturtmakla da zekât borcu ödenmiş olmaz.

Alacaklar zekât niyetiyle bağışlanabilir mi?

Kişi, borcunu doğrudan zekât yerine sayamaz. Çünkü zekâta niyet ve temlik (malı karşı tarafın mülkiyetine geçirme) şarttır. Alacağın zekât yerine sayılmasıyla bu iki şart da yerine gelmemiş olur.

Ancak alacaklı olan şahıs, zekât verirken kendisine borcu olan kimseyi tercih edebilir. Böyle yaparsa ödeme imkânına kavuşan borçlu da kendisine verilen zekâtla borcunu öder. Yani temlik ve temellük (sahiplenme) işi tamamlandıktan sonra biri zekât farizasını yerine getirmiş, diğeri de borcunu ödemiş olur.

ZEKÂTA TÂBİ OLAN MALLAR

Zekâta tâbi olan mallar nelerdir?

- 1- Altın, gümüş, para ve hisse senetleri
- 2- Ticaret malları
- 3- Hayvanlar
- 4- Toprak Ürünleri
- 5- Define ve Madenler
- 6- Gayri menkuller
- 7- Fabrika ve sanayi tesisleri
- 8- Nakil vasıtaları

Altın, Gümüş, Para ve Hisse Senetlerinin Zekâtı

Altın ve gümüşün nisab miktarı nedir?

Altın ve gümüşün nisab miktarı kırkta bir-

dir. 85 gr. altın veya 595 gr. gümüş miktarında bir mala sahip olan kimsenin, bu mallarının üzerinden bir yıl geçtikten sonra, 1/40 oranında zekât vermesi gerekir. Mesela 200 gr. altını olan bir kişinin 5 gr. altın veya bu miktarda bir parayı zekât olarak vermesi gerekir.

Günümüzde gümüşün değeri oldukça düştüğünden ve kullanım alanı da çok daraldığından dolayı altının nisabının esas alınması daha uygun görülmüştür.

Kadınların ziynet eşyalarından zekât vermeleri gerekir mi?

Altın veya gümüşten yapılmış ziynet takıları veya tablo, çanak-çömlek, kaşık, çatal vb. gibi mallar nisap miktarına ulaşıp üzerinden bir kamerî yıl geçince bunların zekâtını vermek farz olur. Çünkü altın ile gümüş, mali değeri artan mallar olup, bunlar genellikle ticaret için var olan mallardır. Ayrıca bunların özünde satış bedeli olma (semen) niteliği vardır. Bu yüzden ister külçe, ister döküm, isterse insanlar için süs eşyası olarak elde bulunan altın ve gümüşün

zekâtını vermek gerekir. Zekâta tabi bulunan ziynet eşyaları nisap miktarını aşıyorlarsa bunların zekâtı her yıl verilmelidir.

Altın ve gümüş dışındaki ziynet eşyalarına zekât düşer mi?

Altın ve gümüş haricinde diğer değerli taşlardan imal edilmiş ziynet eşyalarından zekât verilmesi gerekmez. Çünkü bunlar zekâta tabi olan mallardan değildir. Ancak kişi bu gibi mücevheratı ticaret için elinde bulunduruyorsa, bunların da zekâtını vermelidir.

Paranın zekâtı nasıl hesaplanır?

Günümüzde en önemli alış-veriş ve ticaret aracı olan paralar da zekâtı verilmesi gereken mallar arasındadır. Paraların gerek nisap miktarı gerekse verilmesi gereken zekât miktarı altın ve gümüşle aynıdır. Buna göre, 85 gr. altın değerinde parası olan kimsenin üzerinden bir sene geçtikten sonra bu parasının kırkta birini zekât olarak vermesi gerekir.

Nakit paralar, çek, senet ve hisse senedi gibi kıymetli evrak, altın ve gümüşler ve bir de ticaret

malları aynı kategoride değerlendirilir. Yani bunlardan herhangi birinden veya hepsinden sahip olduğu mal toplamda 85 gr. altın değerine ulaşıyorsa bu kişiye zekât düşer. Mesela bir kişinin, 20 gr. altını, 30 gr. altın değerinde parası ve 35 gr. altın değerinde de ticaret eşyası bulursa bunların toplamı 85 gr. altına ulaştığı için bu kişinin sahip olduğu mallarının zekâtını vermesi gerekir.

Hisse senetleri ve tahvillerin zekâtı nasıl verilir?

Hisse senedi herhangi bir şirketteki ortaklık payını belirleyen bir belgedir. Çeşitli şirket ve gruplar tarafından çıkarılıp menkul kıymetler borsasında alınıp satılan hisse senetleri ticaret malı gibi olduğundan, bunların değerleri üzerinden kırkta bir zekât verilmelidir.

Ancak bir şirketin kâr ve zararına ortak olmak için yatırım maksadıyla alınmış hisse senetlerine gelince;

Şirket mal alıp satmak suretiyle ticaret yapıyorsa, böyle bir şirketin hisse senetlerine sahip olan kimse de, senetlerin değeri üzerinden zekât verir.

Şirket, sanayi veya işletmecilik yapıyor ve sermayesi makine, alet ve araçlara bağlanmış ise, böyle bir kuruluşa ortak olan kimse zekâtını, elindeki hisse senetlerinin değeri üzerinden değil, yıllık kazancından vermesi gerekir. Çünkü bu kimse ticaret için değil, gelirinden istifade etmek için hisse senedi almıştır.

Ticaret Mallarının Zekâtı

Bir malın ticaret malı olması için gereken şartlar nelerdir?

Bir malın ticaret eşyası kategorisine girmesi için, ticaret niyetiyle elde bulundurulması ve fiilen satışa arz edilmiş olması gerekir. Buna göre ticaret niyetiyle satın alınmamış olan, depoda veya başka bir yerde saklanan bir mal ilerde satma düşüncesi olsa bile ticaret malı sayılmaz.

Ticarette uğraşan bir kimse zekâtını nasıl hesaplar?

Ticaret yapan bir kimse devamlı mal alıp satacağından dolayı, mallarının sene içinde

azalıp çoğalmasına itibar etmez. Sene başında nisap miktarına ulaşıyorsa, sene sonunda elinde bulunan mallardan zekât verir. Ticaretle uğraşan bir kişi, sahip olduğu paraları, alacaklarını ve borçlarını da hesaplamalı ve ona göre zekâtını vermelidir. Yani elinde bulunan ticaret mallarının yanında nakit paralarını veya varsa altınlarını ve alacaklarını da hesaplamalı, daha sonra varsa borçlarını çıkardıktan sonra kalan miktardan zekât vermelidir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi nisap miktarını bulan ticaret mallarının verilmesi gereken zekât oranı kırkta birdir.

Ticaret malları nelerdir?

Bunun bir sınırı yoktur. İslâmî ölçüler içerisinde olmak kaydıyla, her çeşit malın ticareti yapılabilir. Dolayısıyla ticareti yapılan her mala zekât düşer. Çünkü kişi ticaret yapmak suretiyle elindeki mallardan kazanç sağlamaktadır. Daha doğrusu, ticaret bu maksatla yapılır ve genellikle kâr elde edilir. Bu yüzden ticarete konu olan her bir mal zekâta tabi olur.

Yatırım niyetiyle alınan arsalar zekât düşer mi?

Bir mala zekât düşebilmesi için o malın ticaret niyetiyle alınması ve satışa arz edilmiş olması gerektiğini söylemiştik. Bundan dolayı bir malın ticaret eşyası sayılması için, o malın ilan vermek veya başka birisine malın satışı için yetki vermek gibi bir yolla fiilen satışa sunulması gerekir. Yoksa sadece ileride bu malı değerlendirense satarım düşüncesiyle bir mal ticari eşyaya dönüşmez.

Alış-veriş merkezi olan bir kimse zekâtını nasıl hesaplar?

Alış-veriş merkezleri veya değişik ürünler satan mağazaların yaptıkları iş ticarettir. Bunların sahip oldukları bina ve içindeki demirbaşlar zekâta tabi değildir. Ancak ticaret malı olması hasebiyle sahip oldukları ürünler ve bunlardan elde ettikleri kazançların -alacak ve borçlarının da hesabını yaptıktan sonra zekâtını verirler.

Hayvanların Zekâtı

Hayvanların nisabı ve zekât nispeti nedir?

Hayvanlar altın, para veya ticaret malları gibi olmayıp her bir grup hayvanın kendilerine mahsus nisap miktarları ve zekâtları vardır. Buna göre en az 5 devesi veya 30 sığırı veya 40 koyunu olan bir kimsenin zekât vermesi farz olur. Bunların her biri ayrı bir grup olup, zekâta tabi olmaları için birbirine veya eldeki diğer mallara eklenmezler. Mesela bir kişinin 4 devesi, 20 sığırı ve 30 koyunu bulunsa, bu kişinin sahip olduğu bu mallardan dolayı zekât vermesi farz değildir.

Bütün hayvanlar zekâta tabii midir?

Hadis-i şeriflerde, zekât verilmesi gereken hayvanlar ve bunların zekât miktarları tafsiliyle ele alınmıştır. Asr-ı saadette olduğu gibi, o günden bugüne kendisinden en fazla istifade edilen ve en çok yetiştirilen hayvanlar küçükbaş dediğimiz koyun ve keçinin yanında, büyükbaş dediğimiz deve ve sığırdır. Manda da sığır grubundandır. Dolayısıyla beraber değerlendirilir.

Ülkemizde deve çok yaygın olmasa da, sıcak iklime sahip olan Arabistan yarımadasında en önemli hayvan devedir. Dolayısıyla hadislerde zekâta tabi olarak gösterilen hayvanlar bunlardır.

Hayvanların zekâta tabi olması için gereken başka şartlar var mıdır?

Zikri geçen bu hayvanların zekâta tabi olması için, zekâtın diğer şartlarına ilaveten;

1- Sâime denilen, senenin çoğunu otlaklarda otlayarak geçiren hayvanlar olması,

2- Âmile denilen, ziraat ve nakliyat gibi işlerde kullanılmayan hayvanlar olmaları gerekir. Çünkü bu tür hayvanlar kişinin aslî ihtiyaçları arasında sayılır.

Ticaret için elde bulunan hayvanların zekâtı nasıl verilir?

Bu hayvanlar ticaret malı sayılacağı için, ticaret mallarının hükmüne tabi olarak işlem görürler. Ticaret mallarının izahı yukarıda geçmişti.

Besicilik yapılan hayvanların zekâtı nasıl verilir?

Küçük yaşta satın alınıp, beslenip büyütüldükten sonra satılan hayvanlar ticaret malı sayılır ve bunlar hakkında ticaret mallarınının tabi olduğu hükümler geçerli olur. Mesela elinde bu gayeyle edindiği, 5 danası ve 30 kuzusu olan bir kimse, bu kategoride yer alan diğer malları ve paralarıyla birlikte, kırkta bir oranından bunların zekâtını verir.

Ahırda beslenen hayvanların zekâtı verilir mi?

Yukarıda ifade edildiği gibi hayvanların zekâta tabi olması için senenin çoğunu otlaklarda otlayarak geçirmesi gerekir. Bu şartı taşımayan hayvanlar zekâta tabi değildir. Ancak ahırda tutulan hayvanların tamamen zekâttan muaf tutulduğu söylenemez. Çünkü bu hayvanlardan elde edilen süt veya bu hayvanların etlerinin satılması neticesinde elde edilecek kazançlar (diğer mallarla birlikte, şartlarını taşıdığında) zekâta tabi olurlar.

Sene içinde satın alınan veya doğan hayvanların da zekâtı verilir mi?

Zekâta tabi olan hayvanlara eklenecek aynı cins hayvanların üzerinden bir sene geçme şartı aranmaz. Onların asıl hayvanlara tabii olarak zekâtları verilir.

Hasta ve zayıf hayvanlar da nisaba dâhil midir?

Körlük, topallık gibi bir hastalığı olan veya aşırı zayıf olan hayvanlar da nisaba dâhil olurlar. Ancak zekât verilirken bu tür hayvanlar zekât olarak verilmez.

Bir yaşını doldurmamış yavrular nisaba dâhil midir?

Sadece kuzu ve buzağı gibi yavrulardan oluşan bir sürü zekâta tabi olmaz. Ancak bunların yanında yetişkin hayvanlar da bulunuyorsa, onlarla birlikte bunların da zekâtı verilir. Misal, bir kişinin 30 koyunu ve 10 kuzusu olsa bir koyunu zekât olarak vermesi gerekir.

Devenin zekât miktarı ne kadardır?

Nisap Miktarı	Verilecek Zekât
5-9 arası	1 tane koyun
10-14 arası	2 tane koyun
15-19 arası	3 tane koyun
20-24 arası	4 tane koyun
25-35 arası	2 yaşında bir dişi deve
36-45 arası	3 yaşında bir dişi deve
46-60 arası	4 yaşında bir dişi deve
61-75 arası	5 yaşında 1 dişi deve
76-90 arası	3 yaşında 2 dişi deve
91-120 arası	4 yaşında 2 dişi deve
121-129 arası	3 yaşında 3 dişi deve
130-139 arası	4 yaşında 1, 3 yaşında 2 deve
140-149 arası	4 yaşında 2, 3 yaşında 1 deve
150-159 arası	4 yaşında 3 dişi deve
160-169 arası	3 yaşında 4 dişi deve
170- 179 arası	3 yaşında 3, 4 yaşında 1 deve
180- 189 arası	3 yaşında 2, 4 yaşında 2 deve
190-199 arası	4 yaşında 3; 3 yaşında 1 dişi deve
200-209 arası	4 yaşında 4 veya 3 yaşında 5 dişi deve

Sığırın zekât miktarı ne kadardır?

Nisap Miktarı	Verilecek Zekât
30'da	1 buzağı
40'da	3 yaşında 1 tosun
60'da	2 yaşında 1 dana
70'de	2 yaşında 2 dana ve 3 yaşında 1 tosun
80'de	3 yaşında 2 tosun
90'da	2 yaşında 3 dana
100'de	2 yaşında 2 dana ve 3 yaşında 1 tosun
120'de	3 yaşında 3 tosun veya 2 yaşında 4 dana

Mandanın zekâtı, sığırla aynıdır. Bunlar karışık hâldeyse birbirine ilave edilerek hesaplanırlar.

Koyunun zekât miktarı ne kadardır?

Nisap Miktarı	Verilecek Zekât
40-120 arası	1 koyun
121-200 arası	2 koyun
201-399 arası	3 koyun
400-499 arası	4 koyun
500-599 arası	5 koyun

599'den sonra her yüz koyunda bir koyun daha ilave edilerek eldeki koyunların zekâtı verilir.

Koyun ile keçi karışık ise zekâtları nasıl verilir?

Keçinin zekâtı koyunla aynıdır. Mesela bir kişinin 30 koyunu ve 10 keçisi bulursa, bu kişinin bir tane koyunu zekât olarak vermesi gerekir. Çünkü uygun olan, sayısı fazla olana göre zekât vermektir. Bunların erkekleri ile dişileri arasında fark yoktur.

Toprak Ürünlerinin Zekâtı

Zekâta tabi olan mallardan bir diğeri de toprak ürünleridir. Toprak ürünlerinden verilen zekâta “öşür” denir.

Toprak ürünlerinin zekâtı ne zaman verilir?

Toprak ürünlerinin zekâtında bir yıl geçme şartı yoktur. Ürün elde edilir edilmez zekâtı verilmelidir. Zekâtı verilen ürün sahibinin elinde kaç yıl beklerse beklesin ikinci kez zekâta tabi olmaz. Diğer yandan bir kişi toprağından sene-

de iki kez ürün alacak olsa iki sefer zekât vermesi gerekir.

Toprak ürünleri için nisap var mıdır?

Hanefî mezhebinde tercih edilen görüşe göre, toprak ürünlerinde nisap şartı aranmaz. Elde edilen mahsul az olsun çok olsun zekâtının verilmesi gerekir. Bu, Ebû Hanife'nin görüşüdür.

İmam Ebû Yusuf ve İmam Muhammed ise, zirai ürünlerin nisabının, yaklaşık olarak, 653 kg. olduğunu söylemişlerdir. Buna göre bu miktardan daha az olan ürünlerde zekât yoktur.

Toprak ürünlerinden ne kadar zekât verilir?

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) muhtelif hadis-i şeriflerde ziraî mahsullerin zekâtını açıklamıştır. Bir yerde: “Yağmur ve nehir sularıyla sulanan toprak mahsüllerinde öşür (onda bir); kova ile sulananlarda ise yarım öşür (yirmide bir) vardır.”¹² buyururken başka bir hadis-i şeriflerinde; “Nehir ve yağmur sularının suladığı şeylerden öşür (onda bir) alınır. Hayvanla sulananlardan öşrün yarısı (yirmide bir)

¹² Buhârî, *Zekât* 55.

zekât alınır.”¹³ buyurmak suretiyle duruma göre toprak ürünlerinden onda bir (1/10) veya yirmide bir (1/20) zekât alınacağını ifade etmiştir.

Fıkıh kitaplarında da izah edildiği gibi, bir masraf yapılmaksızın yağmur ve nehir sularıyla sulanan toprakların mahsulünden onda bir zekât verilmelidir. Ancak her ne yolla olursa olsun toprağın sulanması için masraf yapılıyorsa verilmesi gereken zekât yirmide bir olur.

Topraktan çıkan bütün ürünler zekâta tabi midir?

İmam-ı Azam topraktan elde edilen her tür ziraî ürünün zekâtının verileceğini söylemiştir. Dolayısıyla sadece buğday, arpa gibi hububat değil, meyve ve sebzeler de zekâta tabi ürünlerdir.

Ancak kişinin bir çabası olmaksızın kendiliğinden yetişen ağaç ve ot türleri için zekât yoktur.

Yapılan masraflar zekâttan düşülür mü?

Hanefî mezhebine göre, gübre, mazot, ilaçla-

¹³ Müslim, *Zekât* 7; Ebû Dâvûd, *Zekât* 11.

ma, işçilik vb. gibi toprak için yapılan masraflar hesaba katılmadan (ayrılmadan) zekât verilir.

Ancak çağdaş İslâm âlimlerinden bazıları, günümüz şartlarını göz önünde bulundurarak topraktan ürün elde etmek için yapılan harcamaların çok olduğu takdirde, masrafla sulanan araziye kıyasla yirmide bir oranında zekâta tabi olacağını söylemişlerdir.

Çocuk ve delilerin sahip olduğu topraklardan elde edilen ürün zekâta tabi midir?

Toprak ürünlerinden zekât alınması için, mahsul sahibinin akıllı ve baliğ olması şart değildir. Velisi bunlar namına mahsulün zekâtını verir.

Define ve Madenlerin Zekâtı

Bulunan definelere zekât düşer mi?

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem); “Defineye beşte bir nispetinde zekât vardır.”¹⁴ ifadeleriyle bulunan definelere beşte bir oranında zekât verilmesi gerektiğini söylemiştir.

¹⁴ Buhârî, *Zekât* 66; Müslim *Hudûd* 45.

Definelerin zekâtı ne zaman verilir?

Defineler için nisap sınırı olmadığı gibi, üzerinden bir yıl geçmesi şartı da aranmaz. Bulunan miktar üzerinden beşte bir oranında zekât verilir. Bu hüküm İslâm öncesi döneme ait defineler için geçerlidir.

Bulunan definenin İslâm dönemine ait olduğu anlaşılacak olursa, burada yitik eşya hükümleri uygulanır. Buna göre bunu bulan kimse fakir ise kendisi için harcayabilir. Yoksa fakirlere, hayır kurumlarına veya devlete verir.

Definenin bulunduğu yerin önemi var mıdır?

Define, eğer birisine ait olan bir mülkte bulunuyorsa, mülk sahibine ait olur. Ancak hiç kimsenin mülkiyetinde olmayan bir arazide bulunan define, bulana aittir.

Madenlere ne kadar zekât düşer?

Madenler zekâta tabii olmalarına göre üç guruba ayrılmıştır:

a) Altın, gümüş, demir, bakır vb. gibi ateşte eritilip kalıba dökülebilen katı madenler.

b) Kireç, elmas, yakut vb. gibi ateşte yumuşatılıp eritilemeyen katı madenler.

c) Petrol, katran, zift gibi sıvı madenler.

Bunlardan sadece ilk gurup beşte bir oranında zekâta tabi olur. Bunların yerden çıkarıldığı zaman üzerinden bir yıl geçmesini beklemeden beşte bir oranında zekâtlarının verilmesi gerekir.

Diğer iki guruba gelince bunlar yerden çıkarılmalarına göre zekâta tabi değildirler. Ancak bunlar satılmak üzere ham veya işlenmiş olarak piyasaya sürüldükleri andan itibaren ticaret eşyası sayılırlar ve kırkta bir oranında zekâta tabi olurlar. Aynı şekilde bunlar satılmak üzere depolandıkları zaman da her yıl kırkta bir oranında zekâta tabi olurlar.

Gayri Menkullerin Zekâti

Oturulan ev için zekât vermek gerekir mi?

Kişinin kendi oturduğu ev aslî ihtiyaçlarındandır, bunun için zekât vermesi gerekmez. Bunun dışında evi varsa bakılır; eğer bu kimse ticaret amacıyla bu evleri elinde tutuyorsa bunların

aslî değeri üzerinden zekât vermesi gerekir. Bir şeyin ticaret malı sayılıp, bundan zekâtın gerekmesi için; malın nisap miktarına ulaşması, üzerinden bir yıl geçmesi, niyetle birlikte fiilî olarak da ticarete başlanılmış olması, ayrıca malların ticaret niyetine elverişli bulunması şarttır.

Ticaret için olmayan, ev, arsa, araba ve benzeri şeylerin kıymetleri üzerinden zekât gerekmez. Eğer bunların kazancı (getirisi) varsa ve bu getiriler, sahibinin diğer zekâta tâbi malları ile birlikte nisap ölçüsüne ulaşırsa, yılsonunda getirilerinin zekâtı verilir.

Birden fazla evi olan kimse, bunların zekâtını vermeli midir?

Öncelikle kişinin bu evleri hangi niyetle elinde bulundurduğuna bakılır. Eğer, bunları da kullanmak için elinde bulunduruyorsa, bunlar zekât malı olmadığı için zekâta konu olmazlar. Meselâ, kişinin kendi oturduğu evinden başka, bir de yazlığı bulunabilir.

Ancak bunları ticaret için elinde tutuyorsa veya bunların kira gelirinden istifade ediyorsa

durum değişir. Ticaret için elinde tuttuğu evlerinin fiyatları üzerinden kırkta bir zekât vermesi gerekir.

Eğer evlerini kiraya verdiyse bu malların gelirlerinin nisap miktarına ulaşması hâlinde, bir kamerî yıl geçtikten sonra bunlar üzerinden kırkta bir zekât vermelidir. Eğer bu kişinin zekâtını verdiği altın veya para gibi başka malları varsa kiradan aldığı geliri de bunlara tabi kılarak zekâtını verir.

Birden fazla arabası olan kimselerin durumu da yukarıda açıklandığı gibidir.

Fabrika ve Sanayi Tesislerinin Zekâtı

Sanayi tesislerinin bina ve makinelerinden değil, gelirlerinden ve elde edilen ürünlerden zekât verilmelidir. Çünkü fabrika ve sanayi tesislerinin binalarının ve içindeki makinelerin üreme ve çoğalma özellikleri yoktur. Yani bu tür işletmelere sahip olan kimseler işletmenin demirbaşlarından değil, elde ettikleri ürünlerden ve kazançlarından zekât verirler.

Buna göre fabrikası bulunan bir kişinin, ürettiği ürünleri, fabrika için elinde bulunan hammaddeleri, nakit paralarını, alacaklarını, varsa ticaret mallarını hesap edip, toplamdan borçlarını ve masraflarını düştükten sonra kalan miktar üzerinden kırkta bir zekât vermesi gerekir.

Nakil Vasıtalarının Zekâtı

Gerek yük gerekse yolcu taşımacılığında kullanılan nakil vasıtalarının gelirleri üzerinden kırkta bir oranında zekât verilir. Buna göre, şehirlerarası veya şehir içi yolcu taşıyan otobüs veya minibüslerle, yük taşımacılığı yapan kamyon ve tırların kendileri değil gelirleri zekâta tabidir. Bu tür nakil vasıtalarına sahip olan kişi masraflarını çıkardıktan sonra kazancı nisap miktarını buluyorsa üzerinden bir sene geçmesiyle bu kazancın zekâtını verir.

Eğer bu kişinin zekâtını verdiği aynı cins başka malları varsa, kazancını bu mallarla birlikte değerlendirerek zekâtını hesaplar.

Maaş ve Ücretle Çalışanların Zekâtı

Memur maaşları ve işçi ücretlerinin yanında, mühendis, avukat, terzi, marangoz, berber vb. gibi serbest meslek sahiplerinin de elde ettiği kazançlar şartları gerçekleştiğinde zekâta tabii olur. Aslî ihtiyaçlar ve borçlar düşüldükten sonra, elde kalan miktar nisap miktarını buluyorsa, bu paranın üzerinden bir yıl geçtikten sonra kırkta bir oranında zekâtının verilmesi gerekir.

Aslî ihtiyaçlarından arta kalan paranın nisap miktarını bulması ve üzerinden bir yıl geçmesi ancak yeni zekât verecek kimseler içindir. Yoksa bu kişilerin zekâtını verdikleri nisap miktarı malları varsa, temel ihtiyaçlarından arta kalan kazançlarını önceden sahip oldukları mallarına ekleyerek zekâtlarını verirler.

Maaş alan kimse, eğer aldığı maaştan ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra zekât düşecek miktarda malı kalıyorsa, yılsonunu beklemeden de vermesi gereken zekât miktarını 12'ye bölerek her ay maaşını aldıkça verebilir.

Diğer yandan verme ahlakı, dinimizin has-

sasiyetle üzerinde durduğu bir mevzudur. Ayet ve hadislerde zikredilen, cömerterle vaat edilen mükâfatlara, cimriliğin tehlikeli neticelerine bakılınca, üzerine zekât düşmese bile, verme ahlakını kazanmak ve cimrilikten korunmak için mümkün mertebe bu tür kişilerin de kazançlarından bir şeyler vermeleri inşaallah Cenâb-ı Hakk'ın rızasının kazanılmasında önemli bir vesile olur.

ZEKÂT VERİLEBİLECEK VEYA VERİLEMeyecek KİMSELER

Zekât Verilebilecek Kimseler

Zekât kimlere verilebilir?

Cenâb-ı Hak zekâtın verilmesi gereken yerleri sekiz sınıf hâlinde Yüce Kitabı'nda beyan buyurmuştur. Ayet-i kerime şöyledir: “Zekâtlar sadece;

- 1- fakirlere,
- 2- miskinlere,
- 3- âmillere,
- 4- müellefe-i kulûba,
- 5- esirlik ve kölelikten kurtulmak isteyenlere,
- 6- borçlulara,
- 7- Allah yoluna (fi sebîlillah),

8- muhtaç kalmış yolcu ve gariplere mahsustur. Allah tarafından kesin olarak böyle farz buyruldu. Allah Alîmdir, Hakîmdir (her şeyi bilir, tam hüküm ve hikmet sahibidir).”¹⁵

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de bizatihî hayat-ı seniyyelerinde bunun tatbikatını göstermiştir. Şimdi bu sınıfların neler olduğunu ayet-i kerimedeki sıraya göre açıklayalım.

Kimler fakir ve miskin olarak değerlendirilir?

İlk iki gurup fakir ve miskinlerdir. Aynı gibi görünen bu iki gurubun kimler olduğu hakkında fıkıh âlimleri değişik tanımlar getirmişlerdir. Ancak bizim için bunların pratik bir faydası yoktur. Çünkü neticede bu iki zümre de zekât vermekle mükellef olmayan yani elinde bulunan malları nisap miktarından daha az olan kimselerdir. Bir günlük bile yiyeceği olmayan fakir de elinde kendisini geçindirecek kadar yeterli malı olduğu hâlde bu malı nisap miktarından az olan kimse de bu guruba dâhildir.

¹⁵ Tевbe Sûresi, 9/60.

Zekât verilebilecek kimse olarak zikredilen âmiller yani zekât toplayan görevliler kimlerdir?

Âmil, zekât vermesi gereken mükellefleri tespit ederek onların zekâtını alan, mükelleflerden aldıkları zekâtları bir yerde toplayan, bunların hesabını tutan, topladıkları bu zekât mallarını zekâtın sarf yerlerine dağıtan vs. zekâtın mükelleflerden alınarak hak sahiplerine ulaştırılması sürecinde görev alan bütün çalışanları kapsar.

Ayette böyle bir gurubun zikredilmesi, zekâtı toplama ve dağıtma vazifesinin devletin bir vazifesi olduğunu göstermektedir. Nitekim gerek Efendimiz zamanında gerekse Hulefa-i Raşidîn zamanında zekâtın zenginlerden toplanarak, ihtiyaç sahiplerine dağıtılma vazifesi devletin görevlendirdiği memurlar tarafından yapılmıştır. Böyle yapıldığı takdirde, bu çok ehemmiyetli müessese kendisinden beklenen fonksiyonu en güzel şekilde yerine getirecektir.

Zekât memurlarının fakir veya zengin olmalarına itibar edilmez. Çünkü onlar yaptıkları işten dolayı zekât almaya hak kazanmışlardır. Bu yüzden zengin olan âmillere de zekât veri-

lir. Zekât memurlarının aldıkları zekâtın dışında ayrıca zekât mükelleflerinden hediye kabul etmeleri caiz değildir.

Müellefe-i kulûb ne demektir?

İsminden de anlaşılacağı üzere “müellefe-i kulûb” kalpleri İslâm’a ısındırılmak istenen kimseleri ifade eder. Evet, zekâtın verilmesi gereken yerlerden birisi de kalpleri kazanılmak suretiyle İslâm’a girmeleri ümit edilen kimselerdir.

Kimler müellefe-i kulûb olarak değerlendirilir?

Bu başlığın altında şunları zikredebiliriz:

a. Yeni Müslüman olmuş ancak henüz imanı gönlünde tam oturaklaşmamış kimseler.

b. Henüz iman etmemiş ancak biraz ilgilenilip gönlü kazanıldığında Müslüman olması ümit edilen kimseler.

c. Müslüman olmasa bile zekât fonundan pay ayrıldığı takdirde gönülleri kazanılmak suretiyle Müslümanlara faydalı olacağı umulan kimseler.

d. Müslümanlara karşı yapacağı şerhlerden emin olunmak istenilen kimseler.

Zekât verilebilecek sekiz sınıftan biri olan “köleler”den maksat nedir?

İslâm'ın geldiği dönemde dünyanın birçok yerinde yaygın bir şekilde bulunan köleler, İslâm'la birlikte yavaş yavaş azalmaya başlamışlardır. Çünkü İslâm, getirdiği birçok hükümle köleliğin ortadan kalkmasını hedeflemiştir. Zekâtın verilmesi gereken yerlerden birisi olarak da kölelerin gösterilmesi, İslâm'ın bu alanda nasıl bir yol izlediğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Zengin bile olsa borçluya zekât verilir mi?

Buradaki ölçümüz şudur. Eğer borçlarını ödedikten sonra elinde kalan malları nisap miktarını geçmiyorsa, bu kişiye zekât verilebilir. Ancak borçlarından fazla olarak elinde nisap miktarından fazla malı varsa, bu kişi zekât almakla değil vermekle mükellef olacağından böyle bir kişiye de zekât verilmez.

Haram yollardan borçlanan kimseye zekât verilir mi?

Borçluya zekât verilmesinin bir şartı da borçlunun borcunun helal yollardan meydana gelmiş olmasıdır. Yani haram yollardan borçlu duruma düşen kimseye zekât verilerek onun borcunu ödemesine yardım edilmez.

Zekât verilebilecek sekiz sınıftan biri olan “Fi Sebîlillah”ın mânâ ve muhtevası nedir?

Ayette geçen “Allah yolunda olanlar” ibaresi herhangi bir kayıttan azade olarak mutlak bir ifadeyle gelmiştir. Bu kavramın yorum ve açıklamasında bir ittifak ve icma olmadığına göre, “fi sebîlillah” ifadesinin dinin temel disiplinleriyle ve nasslarla çatışmadıktan sonra, Arapçanın dil kurallarının müsaadesi ölçüsünde zaman ve şartlara göre yeniden yorumlanması mümkündür.

Hanefî fukahâsı genellikle bu kavramdan Allah yolunda maddî cihad yapan fakir gazileri anlamışlardır. Yani savaşa gitmek için gerekli teçhizatı olmayan fakirlere bu fondan yardım

edilerek onların da cihad vazifesine katılabilmelerinin sağlanması gerektiğini söylemişlerdir. Ancak günümüzde cihadın şekli değişmiştir. Cihad, Allah'la insanlar arasında bulunan engellerin bertaraf edilerek, onların din-i mübin-i İslâm'la tanışmalarını temin etmek veya zaten yüce olan Allah'ın adının dünyanın dört bir tarafında i'lâ edilmesi olduğunu göre, günümüzde bu gayeyi gerçekleştirme yolunda mücadele edenleri de "fi sebîlillah" kavramının kapsamı dâhilinde değerlendirebiliriz.

Buna göre, bu gayeye hizmet eden ilim erbabını; radyo, televizyon, internet veya değişik vesileleri kullanarak yüce dinimizi başkalarına ulaştırma adına gayret sarf eden kişi ve kurumları; İslâm'ın hakkıyla anlaşılabilmesi ve İslâm kültürünün doğru bir şekilde nakledilmesi için dünyanın değişik yerlerinde gayret gösteren kimseleri de bu kavram içinde mütalaa etmek mümkündür. Çünkü günümüzde manevî cihad ön plandadır. Dolayısıyla manevî cihadın hakkıyla yerine getirilebilmesi için ihtiyaç duyulan maddî imkânların deruhte edilmesi,

Müslümanlar üzerine bir vecibedir. Zekât, bu ideale hizmet eden en önemli bir kaynaktır.

Zekât verilebilecek sekiz sınıftan biri olan “Yolcular”dan maksat nedir?

Yolculuk esnasında maddî imkânları kalmayıp yoluna devam edemeyen kimseler de kendilerine zekât verilecek guruplar arasındadır. Zengin olup olmadıklarına bakmaksızın, yollarına devam edebilmeleri ve memleketlerine ulaşabilmeleri için gereken harcamalar, bu kişilere zekât olarak verilebilir.

Zekâtın Verilemeyeceği Kimseler

Zekât kimlere verilmez?

- 1- Yakın akrabalar
- 2- Zenginler
- 3- Müslüman Olmayanlar
- 4- Çalışıp kazanabilecek durumda olan kimseler
- 5- Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) yakın akrabaları

Hangi yakın akrabalara zekât verilmez?

Kişinin zaten bakmakla sorumlu olduğu yakın akrabasına zekât vermesi ondan zekât mükellefiyetini düşürmez. Çünkü bunlara verdiği zekâtın faydası yine kendisine dönecektir. Bir de kişinin aynı çatı altında yaşadığı yakın akrabasına zekât ve fitre parasıyla bakması bizim dini duygu ve düşüncemize uygun değildir.

Buna göre zekât verilemeyecek kişiler, usûl ve furû ile hanımdır. Usul derken, anne babanın yanında nine ve dedeleri de kastediyoruz. Furû derken ise, çocukları ve torunları kastediyoruz. Fakat bunların dışında kalan, dayı, amca, hala, teyze, kayınvalide, kayın-peder, damat, gelin vs. diğer akrabaya zekât verilebilir.

Hanım kocasına zekât verebilir mi?

Hanefî mezhebinin kurucusu olan İmam Azam bir kadının fakir durumdaki kocasına zekât veremeyeceğini söylemiştir. Onun en önde gelen iki talebesi olan İmam Ebû Yusuf ve

İmam Muhammed ise, kadının fakir olan kocasına zekât vermesini caiz görmüşlerdir.

Her ne kadar ailede nafaka ihtiyacını karşılamak kocanın vazifesi ise de, günümüz şartlarında özellikle bizim aile yapımızda eşler arasındaki mal ayrımının çok belirgin olmadığı bir gerçektir. Bundan dolayı bu konuda uygun olan İmam Azam'ın görüşüyle amel ederek kadının da kocasına zekât vermemesidir.

Zekât almaya mani olan zenginliğin ölçüsü nedir?

Zengin bir kimseye verilen zekâtla o kimsenin zekât borcu düşmüş olmaz. Peygamber Efendimiz de (sallallahu aleyhi ve sellem) Hz. Muaz'ı Yemen'e vali olarak gönderirken ona verdiği talimatlardan birisi de şu şekilde olmuştur: "Allah'ın sadakayı farz ettiğini, bunun zenginlerinden alınıp fakirlere iade edileceğini onlara haber ver."¹⁶

Zenginliğin ölçüsünü daha önce vermiştik. Buna göre dinimizce 85 gr. altına veya bu değerde bir mala sahip olan kimse zengin sayılır.

¹⁶ Buhârî, Zekât 1.

Böyle bir kimseye zekât vermekle zekât borcu düşmediği gibi, zengin de kendisine verilen zekât malını almaması gerekir.

Zekâtın farz olması için sahip olunan nisap miktarı malın nami yani artıcı vasfının olması şart koşulmuştur. Ancak zekât almaya mani olan zenginlikte böyle bir şart yoktur. Yani insanın elinde artıcı vasıfta olmayan bir mal da bulunsa, kendisi veya değeri nisap miktarını geçiyorsa o insan zengin sayılır ve zekât almaması gerekir.

Zenginlerin çocuklarına zekât verilir mi?

Zengin kimselerin henüz buluş çağına girmemiş küçük çocuklarına da zekât verilmez. Çocuğun babasının idaresinde olup olmaması önemli değildir. Ancak büyük çocuğuna zekât verilebilir. Bir çocuğun annesinin zengin olmasına itibar edilmez. Yani annesi zengin olan bir çocuğa zekât verilebilir.

Zekât dışında gayr-i müslimlere malî yardım yapılabilir mi?

Zekât verilmesi gereken kimseler Müslümanlardır. Müellefe-i kulûb kavramı içinde de-

ğerlendirilecek kimseleri istisna tutarsak, gayr-i Müslimlere zekâtın bir pay verilmez. Ancak zimmî olarak içimizde yaşayan yani bize düşman olmayan gayr-i müslimlere zekâtın haricinde sadaka vermenin, onları yedirip içirmenin veya daha başka yardımlar yapmanın bir mahzuru yoktur.

Çalışıp kazanabilecek durumda olan kimselere verilen zekâtın hükmü nedir?

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde “Sadaka, ne zengine ne de sağlığı-sıhhati ve gücü-kuvveti yerinde olan kimseye helâl değildir”¹⁷ buyurmuşlardır. Ancak başka nasslardan hareketle zekât vermede fakirliği ölçü alan Hanefi fukahâsı, çalışma imkânı olduğu ve sıhhati yerinde bulunduğu hâlde fakir durumda olan kimselere verilen zekâtın geçerli olduğunu ve zenginden zekât mükellefiyetini düşüreceğini ifade etmişlerdir.

Zekâtını verecek bir kişi, bu hadisi göz önünde bulundurarak bir tercihte bulunabilir.

¹⁷ Tirmizî, *Zekât* 23; Ebû Dâvûd, *Zekât* 23.

Zekât verilemeyecek bir guruba verilen zekâtın durumu nedir?

Burada önemli olan kişinin zekâtını vermeden önce gerekli araştırmayı yapmasıdır. Buna göre gerekli araştırmayı yaptıktan sonra zekâtın sarf yerlerinden olmayan bir guruba zekât verdiği ortaya çıksa bile, o kişinin zekâtı geçerli olur. Mesela fakir zannıyla zekâtını verdiği kişinin sonradan zengin olduğunu öğrenen bir kimse, eğer zekâtını vermeden önce araştırma yapıp veriyse zekâtı geçerli olur. Çünkü o kendisine düşeni yapmıştır. İşin hakikatine muttalî olmak her zaman mümkün olmayabilir.

Ancak dikkat etmeden ve hiçbir araştırma yapmadan zekâtın sarf yerleri dışında bir yere verilen zekâtla zekât borcu düşmüş olmaz. Böyle bir kişi zekâtını yeniden vermelidir.

ZEKÂTIN ÖDENME ZAMANI, DAĞITIMI VE VERİLİŞ ADABI

Zekâtın Ödenme Zamanı

Zekât ne zaman verilmelidir?

Kişinin sahip olduğu mal varlığı, zekât nisabına ulaştığında ve bunun üzerinden bir yıl geçtiğinde, bu kişinin zekât vermesi farz olur. Onun malında gerçekleşen zekât borcu bir kul hakkıdır. Ve tabii ki aynı zamanda Allah hakkıdır. Dolayısıyla özürsüz olarak bu borcun îfasını ertelemek caiz değildir.

İslâm'da hayırlı işlerde acele etmek övülen bir davranıştır. Nitekim Allah Teâlâ Âl-i İmran Sûresi'nde şöyle buyuruyor: “Hayırları işlemede yarış yapınız”¹⁸ Bu ayeti kerimede bütün ha-

¹⁸ Âl-i İmrân, 3/133.

yırlı işlerde acele etmek emredildiğine göre, bu durum farz ibadetlerde öncelikle yerine getirilmesi gereken bir durum olacaktır.

Altın, gümüş, para, ticaret malları ve hayvanlarda zekât bir kamerî yılın dolmasıyla farz olurken, toprak ürünlerinde zekâtın farz olması, tarladan ürünün alınmasına bağlanmıştır. Bunun için eğer tarladan senede iki kez ürün alınacak olsa, zekâtı da iki kez vermek gerekir. Define ve madenler ise bulunduğu anda zekâta tâbi olurlar.

Neden zekât ve sadakaların daha çok ramazan ayında verilmesi âdettendir?

Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) hangi sadakanın daha faziletli olduğu sorulduğunda "Ramazan'daki sadaka" cevabını vermiştir.¹⁹ Günümüzde de genellikle Müslümanların zekâtlarını Ramazan ayında verdiklerine şahit oluyoruz.

Kişinin zekâtını Ramazan ayında vermesinin birkaç ihtimali vardır. Birincisi o kişi için Rama-

¹⁹ Tirmizî, *Zekât* 28.

zan ayı zekâtın farz olduğu zamana denk gelir ki, bu durumda zaten yapılması gereken zekâti o zaman vermektir. İkinci ihtimal ise, zekâtın Ramazan ayından sonra farz olmasına rağmen, kişinin zekâtını önceden vermesidir. Zekâti önceden vermek caiz olduğu için bunda da bir sakınca yoktur. Üçüncü bir ihtimal ise, kişiye zekât daha önce farz olduğu hâlde zekâtını vermeyip Ramazan ayına kadar geciktirmesidir. Bir maslahat veya zaruret bulunmaksızın zekâtın geciktirilmesi doğru olmadığından, bu kişinin yaptığı uygulama uygun olmaz.

O hâlde bu hususlara dikkat etmek şartıyla zekât Ramazan ayında verilebilir.

Henüz bir sene dolmadan zekât verilebilir mi?

Zekâtın farz olmasının şartlarından biri de, zekât malının üzerinden bir sene geçmesidir. Ancak bu durum bizim zekâtımızı daha önce vermeye engel değildir. Hatta hesaplayarak gelecek senenin zekâtını bile bu seneden verebiliriz. Gerek Ramazan ayına denk getirmek gerekse başka bir ihtiyaçtan dolayı zekâti önceden vermek ca-

izdir. Ancak sene sonu geldiğinde kişiye terettüp eden zekât hesaplanmalı ve eğer önceden verilen miktardan fazla çıkarsa, bu fazlalık ödenmelidir. Buna dikkat edildiği takdirde zekâtımızı bir sene dolmadan vermemizin hatta gelecek yılın zekâtını bile vermemizin bir mahzuru yoktur.

Hz. Ali'den rivayet edilen bir hadisi şerifte, Hz. Abbas (radıyallahu anh), Efendimiz'e zekâtını vaktinden önce ödeyip ödeyemeyeceğini sormuş, Efendimiz de ödeyebileceğini ifade buyurmuştur. Bunun üzerine Hz. Abbas da iki senelik zekât borcunu birden ödemiştir.²⁰

Özürsüz olarak zekâtı geciktirmenin hükmü nedir?

Fukahâ zekât farz olduktan sonra bunu ödeyip geciktiren kimsenin günahkâr olacağını söylemiştir. Bu mesele Hanefî mezhebinde tahrîmen (harama yakın) mekruh olarak görülmüştür. Hatta üzerine farz olmuş olan zekâtını vermeyen kimsenin şahitliğinin kabul edilmeyeceğini söyleyen âlimler vardır.

²⁰ Ebû Dâvûd, *Zekât* 22,37.

Ancak bir mazeret veya maslahata binaen zekâtın biraz geciktirilmesinde bir mahzur yoktur.

Zekâtın Sekiz Gruba Dağıtılması

Tevbe sûresi 60. âyetinde ifade edilen sekiz grubun tamamına zekât vermek gerekir mi?

Böyle bir zorunluluk yoktur. Cenâb-ı Hak ayet-i kerimede zekât verilecek yerler olarak sekiz gurubu sayar. Buradan zekâtın bu guruplar dışında başka bir yere verilemeyeceğini anlıyoruz. Bundan dolayı kişi, zekâtını bu guruplardan birisine veya birkaçına vermekle zekât mükellefiyetini eda etmiş olur. Önemli olan zekâtın onu almaya ehil olan bir kimseye verilmesidir.

Zekâtı vermek için öncelikle tercih edeceğimiz kimseler var mıdır?

Zekât, ayette ifade edilen sekiz guruptan herhangi birisine verildiğinde yerine gelir. Ancak bunlardan hangisine vermek daha evladır? İşte bunu belirleyecek olan zekât verecek kimsenin içinde bulunduğu şartlardır. Burada böyle bir tercih yapmak kişinin araştırmasına

kalmıştır. Çünkü mutlak bir kural olarak bu guruplardan birisinin diğerinden üstün olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü yaşanan döneme ve şartlara göre bu guruplardan birisi diğerlerinden daha fazla gözetilip sahip çıkılmaya ihtiyaç duyabilir.

Mesela öyle bir dönem gelir ki, fakirlik bütün şiddetiyle kendini gösterir. Ve toplumda her tarafta açlar, susuzlar, çıplaklar olur. Böyle bir durumda yapılması gereken zenginlerin zekâtlarıyla fakir fukaraya sahip çıkıp onların ihtiyaçlarını karşılamalarıdır. Veya bir dönemde meydana gelen bir ekonomik kriz neticesinde borçluların sayısı artar. Birçok kimse işini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Bu durumda yapılması gereken, onların borçlarını ödemelerine yardım ederek işlerini devam ettirmelerini sağlamak olur.

Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir dönemde zekât mallarının önemli bir kısmını müellefe-i kulûba dağıtmıştır. Mesela Hz. Ali'nin zekât olarak Yemen'den toplayıp gönderdiği altınları müellefe-i kulûba paylaş-

tırmıştır. Hatta bu durumu kabul etmekte zorlanan ve uygunsuz laflar eden kimselere karşı “Ben onları İslâm’a ısındırıyorum” diyerek cevap vermiştir. Ancak İslâm güçlenip bütün izzet ve haşmetiyle kendini gösterdiğinde Hz. Ömer bu guruba zekâttan pay vermemiştir. Demek ki, içinde bulunulan dönemin şartlarına göre hareket etmek gerekiyor.

Günümüze geldiğimizde, fakirlerin, borçluların veya müellefe-i kulûbun zekâta muhtaç olduğu bir gerçektir. Ancak bunun yanında daha önem ve ehemmiyet kesp etmiş bir gurup vardır ki o da “fi sebîlillah” tır. Çünkü İslâm gerek temsil gerek tebliğ boyutuyla yeterince duyurulamıyor. Batılı İslâm’ı yanlış tanıyor. İslâm dendiğinde onların aklına fakirlik geliyor, terör geliyor. Müslümanları kapı kulları olarak görüyorlar. Bundan dolayı günümüzde en önemli mesele, İslâm’ın yeniden bütün tazeliğiyle bir kere daha gönüllerde şehbal açmasını sağlamaktır. Dolayısıyla i’lây-ı kelimetullah veya tebliğ vazifesini ifa edenlere sahip çıkmak, maddî olarak onların ihtiyaçlarını karşılamak, İslâm’ın

muhtaç gönüllere duyurulabilmesi için her ne gerekiyorsa bunun maddî finansmanını karşılamak Müslümanlara düşen günümüzdeki en önemli meseledir.

Hatta bu kudsî vazifenin layıkıyla yerine getirilmesi için, Müslümanların zekâtlarını verirken taban olarak belirlenen kırkta birle yetinmemeleri ve imkânları ölçüsünde bu işe sahip çıkmaları gerekir.

Zekâtın verilmesinde öncelikli olan fakirler kimlerdir?

a) Akrabalar

Ebû Talha (radıyallahu anı), “Sevdiğiniz şeyleri infak etmedikçe iyilik ufkuna ulaşamazsınız.”²¹ meâlindeki ayet nazil olunca, Beyrûha isimli bahçesini bütünüyle infak etmek istediğinde Efendimiz, bunu kabul etmemiş ve onu yakınlarına vermesini tavsiye etmiştir.²²

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde: “Miskine verilen sadaka,

²¹ Âl-i İmrân Sûresi, 3/92.

²² Buhârî, Zekât 44; Müslim, Zekât 42-43.

sadece bir sadakadır. Akrabaya verilen sadaka ise, hem sadaka hem de sıla-i rahimdir”²³ buyurarak akrabaya verilecek sadaka ve zekâtın iki yönüyle kişiye hayır ve sevap kazandıracığını ifade buyurmuştur. Çünkü bu suretle kişi, hem malından infak etmenin sevabını alır hem de sıla-i rahim vazifesini eda etmiş olur.

Ancak akrabaya zekât verilirken, onların fakir ve Müslüman olmalarına ve kendisine zekât verilemeyecek olan yakın akraba olmamalarına dikkat edilmelidir. Aynı şekilde dindar olmaları da tercihte göz önünde tutulacak diğer bir husustur.

b) Bulunulan Muhitin Fakirleri

Zekât vermede dikkat edilecek hususlardan birisi de yakın civarındaki fakirlere öncelik verilmesidir. Belli bir maslahat olmadan zekâtın başka bir beldeye gönderilmesi tahrimen mekruh görülmüştür.

Ancak bazı durumlarda zekât başka bir yere gönderilebilir. Mesela, akrabalara öncelik ver-

²³ Tirmizî, *Zekât* 26.

mek, göndereceğimiz yerde daha muhtaç olduğunu bildiğimiz insanların var olması, zekâtın ilim öğrenen talebelere verilmek istenmesi vb. gibi sebeplerle kişi zekâtını oturduğu beldenin dışına gönderebilir.

Dar-ı harpte ikamet eden bir kimse her halükârda zekâtını İslâm diyarına gönderebilir. Bunda bir kerahet yoktur.

c) Dindar olanlar

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da, zekât verirken dindar olanların tercih edilmesidir. Bunlar, dini yaşayışlarında laubâli olan veya fasık diyebileceğimiz günahkâr kimselere tercih edilmelidir.

d) İstemekten Hayâ Edenler

“Bu yardımlar, kendilerini Allah yoluna vakfeden yoksullar içindir. Bunlar yeryüzünde dolaşıp geçimlerini sağlama imkânı bulamazlar. Halktan istemekten geri durmaları sebebiyle, onların gerçek hâllerini bilmeyen kimse, onları zengin sanır. Ey Resulüm, sen onları simâların-

dan tanırsın! Onlar yüzüzlük ederek halktan bir şey istemezler. Şunu bilin ki, hayır adına her ne verirsiniz mutlaka Allah onu bilir.”²⁴

Ayet-i kerimede görüldüğü gibi, fakir olduğu hâlde bunu dışa vurmayan ve hâlini gizleyen insanlar bulunabilir. Daha da önemlisi bu gibi kimseler, gerek ilimle uğraşmaları gerek kendilerini İslâmî hizmetlere adanmaları gerekse hastalık gibi başka bir sebepten dolayı çalışıp kazanmaya da fırsat bulamazlar. Zenginler toplumda bu gibi kimselerin hâlini araştırmalı ve onları yapacakları yardımlarla içinde buldukları sıkıntıdan kurtarmalıdır.

Fasık ve günahkâr kimselere verilen zekâtın hükmü nedir?

Fasık ve günahkâr da olsa fakir, yolcu veya borçlu gibi kendisine zekât verilecek guruplardan birine dâhil olan kimseye verilecek zekât geçerli olur. Ancak evla ve faziletli olan inanç ve amelde dindarlığı üstün olan kimselerin böyle olmayanlara tercih edilmesidir. Bu görü-

²⁴ Bakara Sûresi, 2/273.

şü destekleyen bir hadis-i şerif şöyledir: “Sadecce müminle arkadaşlık et ve yemeğini sadece takva sahibi kimseler yesin.”²⁵

Zekâtın Veriliş Şekli

Zekât elde bulunan maldan mı verilmelidir?

Hz. Muâz (radıyallahu anhu), Yemen ahâlisine şöyle demiştir: “Bana arpa ve mısır yerine size daha kolay gelen Medine’de Resûlullah’ın (aleyhissalâtu vesselâm) ashâbı için de daha muvafık olan arz²⁶ getirin, giyecek getirin.”²⁷ Hadisi şeriften de anladığımız üzere, zekâtımızı verirken, zekâtı verilen malın cinsinden verme zorunluluğu yoktur. Bunun yerine başka bir mal verilebileceği gibi, hesaplanarak mukabili olan para da verilebilir.

Yukarıdaki hadisten anladığımız bir mesele daha vardır ki, o da zekâtımızı verdiğimiz kimselerin ihtiyacıdır. Çünkü Hz. Muaz Medi-

²⁵ Ebû Dâvûd, *Edeb* 16; Tirmizî, *Zühd* 56.

²⁶ Arz, altın ve gümüşün dışında kalan bütün eşyaları ifade eder.

²⁷ Buhârî, *Zekât* 33.

ne ashabının ihtiyaçlarına göre onlardan mal istemiştir. Zekatta asıl olan ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılamak olduğuna göre, bunun en güzel şekilde yerine getirilmesi onların ihtiyaç duyduğu şeyleri onlara vermekle mümkün olur. Günümüzde para vermek de aynı ihtiyaı karşılar.

Zekat olarak verilen malın kalitesi nasıl olmalıdır?

Bu konuda nazil olan şu ayet-i kerime bize önemli bir ölçü veriyor: “*Ey iman edenler! Kazandığınız şeylerin ve yerden sizin için çıkardığımız nimetlerin iyi olanlarından Allah yolunda harcayın! Siz göz yummadan, gnlnze yatmaksızın almayacağınız bayağı şeyleri vermeye kalkmayın! İyi bilin ki: Allah Ganidir, Hamiddir (kimseye ihtiyaı yoktur, bütün övgülere layıktır).*”²⁸ Yani ilk olarak dikkat edilecek şey, elde bulunan malların dlerini ve kötülerini zekat olarak vermemektir. Mesela koyun sürüsü bulunan bir kimse bunların zekatını vermek istedi-

²⁸ Bakara Sresi, 2/267.

ğinde, koyunlardan hasta veya zayıf bir koyunu zekât olarak vermesi doğru değildir.

Bu konuda ölçü alacağımız diğer bir ayet de şöyledir: “Sevdiğiniz mallarınızdan Allah yolunda harcamadıkça “fazilet” mertebesine ulaşamazsınız. Bununla beraber her ne infak ederseniz, Allah mutlaka onu bilir.”²⁹ Buna göre Allah katında belli bir derecenin elde edilmesi, kişinin sevdiği, beğendiği mallarını Allah yolunda infak etmesine bağlanmıştır.

Bununla birlikte Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Muaz b. Cebel’i zekât memuru olarak gönderirken ona hitaben; “Halkın en kıymetli mallarını zekât olarak almaktan sakın”³⁰ buyurarak fitrî ve sırat-ı müstakim olan yolu göstermiştir. Çünkü her ne kadar dinimiz en sevdiğimiz malları Allah yolunda infak etmeye teşvik etmiş olsa da, her Müslüman bunu yapamayabilir. Bundan dolayı Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir yandan; “Zekât olarak çok yaş-

²⁹ Âl-i İmrân Sûresi, 3/92.

³⁰ Buhârî, Zekât 1; Müslim, İman 31.

lı ve ayıplı olan hayvan alınmaz.”³¹ buyurarak malların düşük kaliteli olanlarını vermekten bizi nehyederken diğer yandan da Hz. Muaz’a söylediği sözle meseleyi tadil ediyor.

Buradan şu neticeyi çıkarabiliriz. Zekât verenin, mallarının en iyisinden vermesi daha faziletlidir ancak zekât toplamakla vazifeli birinin malın en iyisinden alma hakkı yoktur. Orta hâllisinden alacaktır.

Zekâtı açıktan mı yoksa gizli olarak mı vermek faziletlidir?

Bakara Sûresi’nde yer alan şu ayet-i kerime, zekâtın her iki şekilde de verilebileceğini göstermektedir: “Allah rızası için yaptığınız maddî yardımlarınızı açıkça verirsiniz ne güzel! Ama bu hayırlarınızı saklı tutar ve muhtaçlara ulaştırırsanız, Bu sizin için daha hayırlı olur ve Allah bu sebeple bir kısım günahlarınızı affeder. Allah, yaptığınız bütün şeylerden haberdardır.”³²

Fukahâ genellikle farz olan ibadetlerin baş-

³¹ Ebû Dâvûd, Zekât 4; Tirmizî; Zekât 4.

³² Bakara Sûresi, 2/271.

kalarını da teşvik etmek için açıktan yapılmasını, nafile ibadetlerin ise gizli eda edilmesini faziletli görmüştür. Buna göre mal infak ederken de aynı kural geçerlidir. Yani farz olan zekât verilirken başkalarını teşvik etme söz konusu ise bunun açıktan yapılması daha güzeldir. Ancak nafile sadaka ve diğer maddî yardımların gizli yapılması efdaldır. Açık veya gizli her iki durumda da ihlâslı olmaya dikkat etmeli, asıl maksadımız Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazanmak olmalıdır.

Zekât tek bir fakire mi verilmelidir, yoksa paylaştırılmalı mıdır?

Fukahâ, zekâtı azar azar farklı farklı fakirlere dağıtmaktansa toptan bir fakire verip onun ihtiyacını karşılamanın ve onu fakirlikten kurtarmanın daha faziletli olduğunu söylemiştir. Ancak burada dikkat edilecek husus, bir fakiri zengin kılacak ölçüde ona zekât vermemektir. Yani borçlarını ödedikten ve ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra elinde nisap miktarı mal kalacak kadar zekât vermek mekruhtur.

Zekâtın Düşmesi

Zekât farz olduktan sonra malı zayi olan bir kişiden zekât düşer mi?

Bir mal kendisine zekât farz olduktan sonra sahibinin kusuru olmaksızın çalınma, gasp, kaybolma veya yanarak helak olma gibi bir yolla yok olursa, mükelleften zekât borcu düşer. Mükellefin bu borcu ödeme imkânına sahip olması hükmü değiştirmez.

Zekât farz olmadan önce malın başına bu tür bir şey gelirse zaten zekât bir borç olarak mükellefin zimmetine geçmediği için bir zekât borcundan bahsedilemez.

Zekât farz olduktan sonra mükellef malını elinden çıkarırsa zekât düşer mi?

Malın, mükellefin kusuru olmadan elden çıkması hâlinde zekât borcunun da düşeceğini söylemiştik. Ancak mükellef kendisine zekât farz olduktan sonra elindeki malını satmak veya hibe etmek gibi bir yolla elinden çıkarırsa zekât borcu düşmez. Kendisine terettüp eden zekât borcunu ödemesi gerekir.

Mesela 100 gr. altını olan bir kimse, altınların üzerinden bir sene geçtikten sonra zekâtını vermeden bunları satsa veya bir başkasına hibe etse, 2.5 gr. altın zimmetinde borç olarak kalır. Bunu ödemesi gerekir.

Zekât verilmek üzere ayrılan mal zayi olduğunda ne yapmak gerekir?

Zekât verdiği asıl mal değil de, bu maldan ayırdığı zekât hissesi zayi olduğunda da mükelleften zekât borcu düşmez. Çünkü zekât borcu ancak bir malı fakirin zimmetine geçirmekle ödenir. Bundan dolayı bu kişinin elindeki malının zekâtını vermesi gerekir.

Zekât zaman aşımına uğrar mı?

Zekât için “zaman aşımı” diye bir kavram söz konusu değildir. Yani ödeninceye kadar zekât borcu zenginim zimmetinde sabit kalır. Üzerinden yıllar geçse bile ödenmeyen zekât borcu düşmez. Çünkü bu fakirlerin hakkıdır. Zamanın geçmesi bu hakkı düşüremez.

ZEKÂT İLE İLGİLİ MÜTEFERRİK MESELELER

Zekât vermekle bir insan mükellefiyetten kurtulmuş olur mu?

Altında, gümüşte ve diğer zekât mallarında nisap miktarları en alt limitlerdir. Yani taban olarak da ifade edebileceğimiz bu miktarları vermeyen bir kişi İslâm'ın beş rüknünden üçüncüsü olan zekât mükellefiyetini yerine getirmemiş olacağından günahkâr olur. Ahirette de vermediği bu zekâtların hesabı sorulur. Bunun için hangi çeşit mal olursa olsun ifade edilen nisap miktarları her Müslüman'ın muhakkak yerine getirmesi gereken asgari limitlerdir.

Meselenin azami sınırı ise kişinin imanına, Allah'a olan bağlılığına ve sadakatine bırakılmıştır. Hatta ulemadan bazıları nisap miktarları esas alınarak verilen zekâta cimri zekâtı demişlerdir. Kur'ân ve hadislerin zekâttan daha kapsamlı olan infak ve sadakaya teşviklerinin yanında cömertlik ve cimrilik hakkında varid olan nassları da düşündüğümüzde, Allah'ın bahşetmiş olduğu mallardan zekât verirken asgari nisap miktarlarından daha fazla zekât vermek elbette şayân-ı takdir olacaktır. Hususiyle de dinin yükselmesi ve her tarafta hüsn-ü kabul görmesi yolunda sarf edilecek mallar elbette Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazanma adına çok önemli birer vesiledir.

Vergi zekât yerine geçer mi?

Kısaca ifade edecek olursak, devlete verdiğimiz vergi farklıdır, üzerimizde bir nevi fakirlerin hakkı olan malımızın zekâtı farklıdır. Bunun için bizler devlete verdiğimiz vergileri zekât borcumuz yerine sayamayacağımız gibi, ödediğimiz bu vergilerle mallarımıza terettüp eden zekât da düşmez.

Çünkü bu ikisi mahiyet itibariyle birbirinden farklıdır. Zekât vereceğimiz sınıflar Kur'ân'la sabit olmuştur. Fakat devlete verilen vergi bu sınıflara gitmemektedir.. Çünkü devlet bu vergileri kullanırken kendi gerekli gördüğü yerlere sarf etmekte, ayette belirtilen sekiz sınıfı nazarı itibara almamaktadır.

Diğer yandan zekât belli bir niyetle ifa edilen başlı başına bir ibadettir. Vergide ise böyle bir niyet yoktur. Ayrıca verginin oranlarıyla zekâtın oranları birbirinden tamamen farklıdır. Dinimizde hangi malımızdan ne şekilde ve ne miktarda zekât vereceğimiz ayrıntısıyla anlatılmıştır.

Ancak devlet aldığı bu paraları zekât olarak alırsa ve bunların dağıtımını yaparken, Kur'ân'da belirtilen sınıfları gözetirse o zaman biz de zekâtımızı devlet eliyle gerekli yerlere ulaştırmış oluruz. Bu uygulama zaten Peygamber Efendimiz zamanında ve daha sonraki devirlerde yerini bulmuştur. Ancak şu anda böyle bir uygulama bulunmamaktadır.

Sonuç olarak devlete verilen vergiler zekât

borcundan düşülemez. Mallara terettüp eden zekât, ayrıca verilmelidir.

Vefat etmiş kimselerin zekât borcu ödenmeli midir?

Zekât borcu olan bir kimse, imkânı olduğu hâlde zekât borcunu ödemedi vefat etse, bu borç onun terikesinden (geriye bıraktığı mallarından) alınamaz. Çünkü onun malları ölümüyle beraber varislerine intikal etmiştir. Varislerin ise, ölen kişinin zekât borcunu ödeme gibi bir mükellefiyetleri yoktur.

Ancak kişi ölmeden önce bu borcunu vasiyet etmişse, varisler bu vasiyeti yerine getirmek zorundadırlar. Bu durumda terikenin üçte birlik kısmından zekât verilir. Eğer zekât bu miktardan daha fazla ise, varisleri kalan kısmı ödemek zorunda değildirler. Çünkü vasiyet ancak malın üçte birinde geçerli olur.

Eğer varisler kendilerine düşen hakkın bir kısmından veya tamamından vazgeçerek teberru suretiyle ölen kişinin bu zekât borcunu ödeyecek olurlarsa, bu da güzel bir davranış olur.

Zekât vermekten kurtulmak için değişik yollara başvurmanın hükmü nedir?

Hile-i şer'îye, zahiren caiz gibi görünen bir yol bulup zekât vermekten kaçmaktır. Bu şekilde zekâtı düşürmek için hileye başvurmak caiz değildir. Bu konuda Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: “Zekât korkusundan dolayı ayrı ayrı bulunan zekât malları birleştirilmez ve toplu bulunanların da arası ayrılmaz.”³³

Bu konuda hile yapmanın çeşitli şekilleri olabilir. Mesela kişi nisap miktarından fazla mala sahip olduğu hâlde bir sene dolmadan bu mallarını başkasına hibe eder ve sonra tekrar geri alır. Veya elindeki malların cinsini değiştirerek zekâttan kurtulmaya çalışır. Kırk koyunu olan bir kimsenin bir sene dolmadan bunları satarak sığır alması gibi.

Misalleri çoğaltabiliriz. Ancak mesele açıktır. Kişinin ne suretle olursa olsun, sırf kendisinden zekât borcunu düşürmek niyetiyle baş-

³³ Buhârî, Zekât 34.

vurduğu herhangi bir yol, dinen caiz değildir. Kişi böyle yapmakla ancak kendisini kandırmış olur. Çünkü Cenâb-ı Hak bizim gizlediğimiz veya açığa vurduğumuz her şeyden haberdardır. Niyet ve maksatlarımıza muttallidir. Bundan dolayı inanan bir insan bu türlü yollara başvurmamalıdır.

Bir Müslüman zekâtta kaçmak için değil, zekât vermek için uğraşır. Nitekim Müminûn Sûresi'nde müminlerin özelliklerinin anlatıldığı bir ayet-i kerimede Cenâb-ı Hak, “Onlar zekât vermek için çalışırlar!” buyurmaktadır.

Zekât olarak verilen bir malı geri satın almak caiz midir?

Zekât olarak verdiğimiz bir malı satın almamız hukukî olarak geçerli bir alış-veriştir. Ancak yapılan bu muamele mekruhtur.

Hz. Ömer (radıyallahu anhi) tasadduk ettiği bir atın çarşıda satılmakta olduğunu görünce, tekrar onu geri satın almak ister. Bu durumu gelip Allah Resûlü'ne sorduğunda Efendimiz'den (sallallahu aleyhi ve sellem); “Sana bir dirheme verse

bile ona geri dönme. Çünkü sadakasına geri dönen kustuğu şeye dönen gibidir!” cevabını alır.³⁴

Zekâtını veren bir kimse meselenin ahlakî ve psikolojik yönünü de göz önünde bulundurmalı ve o malı tekrar geri almak için uğraşmamalıdır.

Zekât vekil aracılığıyla verilebilir mi?

Zekâtı kişi bizzat kendisi verebileceği gibi bir vekil aracılığıyla da verebilir. Burada önemli olan zekât hissesinin zekât almaya ehil olan kimselere ulaştırılmasıdır. Zaten zekâtı toplayıp ihtiyaç sahiplerine dağıtmak devletin vazifesidir. Devlet zekât memurları vasıtasıyla zenginlerin zekâtını alır ve Kur’ân’da belirtilen sınıflara dağıtır. Nitekim Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) böyle yaptığı gibi, ondan sonra gelen hulefa-i raşidin de aynı yolu takip etmiştir. Burada zekât memurları, malı zenginden alıp fakire ulaştırdıkları için, vekil sayılırlar.

³⁴ Buhârî, *Zekât* 59; Ebû Dâvûd, *Zekât* 10.

Geçmişte verilmeyen zekât borçları için ne yapılmalıdır?

Zekât zengin olan kimselerin vermesi gereken dinin kati bir farzı olduğuna göre, imkânı olduğu hâlde kendisine farz olan zekâtı vermeyen kimse günahkâr olur. Bu durumda sadece tevbe etmek yeterli değildir. Kişinin aynı zamanda daha önce vermediği zekâtlarını da vermesi gerekir. Buna göre böyle bir kişinin kendisine farz olduğu andan itibaren vermediği zekâtlarını hesaplaması ve bunları ihtiyaç sahiplerine ulaştırması gerekir.

Zekât veren kimseye nasıl dua edilir?

Cenâb-ı Hak Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) hitaben şöyle buyurmuştur: *“Onların mallarından zekât al ki, bununla onları temizleyesin ve arındırasın. Ve onlar için dua da et.”*³⁵ Görüldüğü gibi Allah (celle celâluhû), Efendimiz'den (sallallahu aleyhi ve sellem) zekâtını aldığı kimselere dua etmesini istiyor.

Allah Resulü (sallallahu aleyhi ve sellem) kendisine

³⁵ Tевbe Sûresi, 9/103.

zekât getirenlere dua etmiştir. Mesela Ebû Evfâ, Efendimiz'e zekâtını getirdiğinde, O (sallallahu aleyhi ve sellem): "Allah'ım Ebû Evfâ'ya rahmet buyur." demiştir.³⁶ Yine başka bir zaman zekâtlarını getiren bir kavme karşı Resulüallah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Allah'ım onlara bereket ihsan eyle!" demiştir.³⁷ Allah Resulüne zekât olarak güzel bir deve gönderen bir sahabiye O: "Allah'ım ona ve devesine hayır ve bereket ihsan eyle!"³⁸ diye duada bulunmuştur.

Bu ve benzeri rivayetleri göz önünde bulunduran fukahâ zekât veren kimseye dua etmeyi müstehab görmüşlerdir.

³⁶ Buhârî, *Zekât* 64; Müslim, *Zekât* 176.

³⁷ Ebû Dâvûd, *Zekât* 7.

³⁸ Nesâî, *Zekât* 12.

FITIR SADAKASI (FİTRE)

Fıtır sadakası ne demektir?

Dilimizde daha çok “fitre” olarak bilinen *Fıtır Sadakası*, Ramazan Bayramı’na kavuşan ve temel ihtiyaçlarının dışında nisap miktarı mala sahip olan Müslümanların kendileri ve bakmakla yükümlü oldukları kimseler için yerine getirmekle yükümlü oldukları malî bir ibadettir.

Zekât doğrudan mala bağlı bir ibadet olmasına karşılık, fıtır sadakası şahıslara bağlıdır ve şahıs başına verilmesi gereken bir mükellefiyettir.

Abdullah b. Ömer *radıyallahu anh*): “Resûlullah (*aleyhissalâtu vesselâm*) sadaka-i fıtırı Müslümanlardan büyük-küçük, kadın-erkek, her bir hür ve köle

üzerine bir sa' (yaklaşık 3350 gr.) hurma veya bir sa' arpa olarak farz kıldı.” demiştir.³⁹

Fıtır sadakası hangi delillere dayanır?

Bir hadiste şöyle buyrulmuştur: “Allah Resülü, fıtır sadakasını köle, erkek, kadın, küçük ve büyüklerin üzerine 1 sâ' hurma ve 1 sâ' arpa olmak üzere takdir etmiş ve insanlar bayram namazına çıkmadan önce verilmesini emretmiştir.”⁴⁰ Bu konudaki bir diğer hadis de şu şekildedir: “Vekâletiniz altındaki kimselerin fıtır sadakasını verin.”⁴¹ Fıtır sadakası vermeyi emreden başka hadisler de vardır. Ayrıca fitre asr-ı saadetten günümüze kadar Müslümanların uygulaya geldikleri bir ibadettir. Hatta toplumumuzda bunun zekâttan daha fazla yaygınlaştığını söyleyebiliriz.

Fitre vermenin hükmü nedir?

Fitre vermek vaciptir. Mezhebimizde vacibe, amelî farz denmiştir. Yani yapılmasının mecburî olması açısından farz ile vacip arasın-

³⁹ Buhârî, *Zekât* 70; Müslim, *Zekât* 13.

⁴⁰ Buhârî, *Zekât* 74.

⁴¹ Beyhakî, *Sünenü'l-Kübra*, 4/161.

da bir fark yoktur. Dolayısıyla imkânı olduğu hâlde fitresini vermeyen bir Müslüman günaha girmiş olur ve Allah affetmediği takdirde ahirette bunun cezasını görür. Diğer üç mezhep fitir sadakasının farz olduğunu söylemişlerdir.

Fıtır sadakası ne zaman emredilmiştir?

Fıtır sadakası, hicretin ikinci yılında zekâtтан önce emredilen bir ibadettir.

Oruç tutmayanlar da fitre vermekle mükellef midir?

Fitrenin manası, oruç ibadetini yerine getiren Müslümanların, kendilerini böyle bir ibadeti yapmaya muktedir kıldığı için Yüce Allah'a şükretmeleridir. Ancak fitre vermek için oruç tutmuş olmak şart değildir. Gerek bir mazereti olduğu için oruç tutamayanların, gerekse kasten oruç tutmamış olanların da fitre vermeleri gerekir.

Fitre vermek için akıl ve buluş şartı aranır mı?

Fitre için akıl ve buluş şartı aranmaz. Buna göre zengin olan çocuk ve delinin mallarından onların velisi fitrelerini verir. Eğer veli, zengin çocuğun

fitresini ödemezse, çocuk ergenlik çağına girdikten sonra geçmiş yılların fitresini ödemelidir.

Fitre vermekle mükellef olmak için aranan nisap miktarı nedir?

Zekâtta olduğu gibi, fitrenin vacip olmasında, sahip olunan nisap miktarı malın artıcı özelliğinin olması ve üzerinden bir yıl geçmesi şartı aranmaz. Buna göre aslî ihtiyaçlarının dışında 85 gr. altın veya bu miktarda herhangi bir mala sahip olarak bayrama giren kimsenin fitre vermesi vacip olur. İsterse kişi nisap miktarı mala bayramdan bir gün önce sahip olmuş olsun. Kurban kesmek için aranan nisap da fitreyle aynıdır. Zekât almasını haram kılan zenginlikte de aynı şartlar aranır.

Kişi bakmakla yükümlü olduğu insanların da fitresini vermekle sorumlu mudur?

Zengin olan kişinin kendi fitresinin yanında, bakmakla yükümlü olduğu küçük çocuklarının da fitrelerini vermesi gerekir. Ancak eşinin, anne babasının, büyük çocuklarının veya diğer yakınlarının fitresini vermek zorunda değildir. Ancak

anne-babası veya büyük çocukları akıl hastası iseler bunların da fitresini vermekle mükellef olur.

Ancak kişi kendisine vacip olmadığı hâlde sayılan bu akrabaların da fitresini ödeyecek olursa bu geçerli olur.

Fıtır sadakasının miktarı nedir?

Fitre hakkında varid olan hadislerde fitre miktarları açıklanmıştır. Buna göre fitre buğdaydan yarım sa', arpa, hurma ve kuru üzüm-den ise bir sa' olarak verilir. Bir sa' yaklaşık olarak 3350 gr.'dır. Fıtır sadakası, bunların değeri üzerinden de verilebilir. Hatta bu şekilde nakit olarak verilmesi çoğu zaman fakirin ihtiyacını karşılamada daha uygun olur.

Bunlar asr-ı saadette en çok kullanılan temel gıda maddeleridir. Günümüzde bunların ortalaması alınarak Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından asgarî fitre tutarı tespit edilip kamuya duyurulmaktadır.

Fitrenin hesaplanmasında takip edilmesini daha uygun bulduğumuz yol ise şudur: Fıtır sadakasının gaye ve maksadının bir fakirin bir günlük

yiyecek ihtiyacını karşılamak olduğu anlaşılıyor. Fitre ödenirken, fakirin hayat standartları yerine fitre veren kimsenin bir günlük gıda tüketim ortalamasının ölçü alınması, fitrenin mana ve gayesine daha uygundur. Kur'ân-ı Kerim'de yemin kefareti açıklanırken; “*Ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hâllisinden on fakire yedirmek*”⁴² buyrulmuştur. Bu ayet-i kerime fitre ödenirken ölçü alınması gereken miktara da ışık tutmaktadır.

Bunun hesaplaması şu şekilde yapılabilir. Bir kişi aylık mutfak masraflarını ailedeki kişi sayısına böldüğünde elde ettiği rakam bir kişinin aylık yiyecek masrafını gösterir. Bunu da otuza bölmek sureyle günlük yiyecek masrafını bulabilir ve bunun üzerinden fitresini verebilir.

Fitır sadakası ne zaman vacip olur?

Fitır sadakası Ramazan Bayramı'nın birinci günü fecrin doğuşu ile vacip olur. Bundan dolayı Ramazan Bayramı'nın ilk günü fecrin doğuşundan önce dünyaya gelen çocuğun veya yeni Müslüman olan kimselerin de fitrelerinin verilmesi gerekir.

⁴² Mâide Sûresi, 5/89.

Fitre ne zaman ödenmelidir?

Fitre Ramazan Bayramı'nın birinci günü vacip olmakla birlikte, bundan daha önce de ödenebilir.

Zamanında ödenmeyen fitre için ne yapılmalıdır?

Zamanında ödenmeyen fitre yükümlülüğü devam eder. Buna binaen ilk fırsatta fitrenin ödenmesi gerekir.

Fitre verirken niyet etmek gerekli midir?

Fitre de malî bir ibadet olması yönüyle zekât gibi ancak niyetle ifa edilir. Bundan dolayı fitre verecek kimsenin buna niyet ederek fitresini vermesi gerekir.

Fitre kimlere verilir?

Fıtır sadakasının verileceği yerlerle zekâtın verildiği yerler aynıdır. Bundan dolayı zekât verilmesi caiz olmayan yerlere fitre de verilemez. Buna göre zenginlere, usûl ve furû ile hanıma fitre verilemez.

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

- Bilmen**, Ömer Nasuhi, *Büyük İslâm İlmihâli*, Yasin Yayınevi, İstanbul 2007.
- Canan**, İbrahim, *Hadis Ansiklopedisi Kütüb-i Sitte*, I-XVIII, Akçağ Yayınları, İstanbul.
- Döndüren**, Hamdi, *Delilleriyle İslâm İlmihâli*, Erkam Yayınları, İstanbul 2004.
- Ebû Dâvûd**, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî (275/888), *Sünen-i Ebû Dâvûd*, İstanbul, 1982.
- Erkal**, Mehmet, *Zekât Bilgi ve Uygulama*, İfav Yayınları, İstanbul, 2008.
- Heyet**, *Bir Müslümanın Yol Haritası*, Işık Yayınları, İzmir 2005.
- Heyet**, *İlmihâl*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000.
- Heyet**, *İbadet ve Müesseseler Olarak Zekât*, Ensar Yayınları, İstanbul, 1984.
- Günay**, Mehmed, *Zekât Kitabı*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.

- İbn Âbidîn**, Muhammed Emîn (v. 1258/1842); *Hâşiye Raddi'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr*, I-VIII, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1984.
- Müslim**, Ebu'l-Hasen Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, en-Neysabûrî (261/874), Sahîhu Müslim, İstanbul, 1982.
- Nesâî**, Ebû Abdîrahman Ahmed b. Ali b. Şu'ayb (303/915), Sünenü'n-Nesâî, İstanbul, 1982.
- Şentürk**, M. Hikmet, *Soru ve Cevaplarla Zekât*, Rehber Yayınları, İzmir, 2006.
- Tirmizî**, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevrâ (279/892), Sünenü't-Tirmizî, İstanbul, 1982.
- Yavuz**, Yunus Vehbi, *İslâm'da Zekât Müessesesi*, Feyiz Yayınları, Bursa, 2008.
- Yıldırım**, Suat, *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meali*, Işık Yayınları, İstanbul, 2003.
- Zihni**, Mehmed, *Nimet-i İslâm*, sadeleştiren: M. Rahmi, İstanbul, Huzur Yayınevi, t.y.

İNDEKS

A

ahır 53
alacaklı 29, 43
alaf 20
alât u edevât 38
alış-veriş merkezi 50
altın 19, 21, 28, 32, 33, 34, 35, 36,
37, 44, 45, 46, 47, 51, 61,
64, 77, 82, 92, 98, 99, 111
altının nisap miktarı 33
âmil 68, 70
âmile 52
araba 32, 38, 63, 64
arpa 59, 92, 109, 112
arsa 50, 63
ashab-ı kiram 17
asr-ı saadet 51, 109, 112
avukat 66
aygır 20

B

bağış 42
bakır 61
baygınlık 23
bayram namazı 109

berber 66
bereket 15, 107
besicilik 53
beş vakit namaz 17
binek aracı 38
borçlu 18, 29, 30, 32, 43, 68, 72,
73, 86, 87, 91
boynuz 20
buğday 59, 112
buluğ 23, 78, 110
buzağı 54, 56
büyükbaş 51

C/Ç

cehennem 21
cehennem ateşi 19, 21
cihad 18, 73, 74
çiftçi 38

D

daire 43
dana 53, 56
dar-ı harp 90
davar 19
define 44, 60, 61, 82

demir 61
demirbaş 50, 64
deve 19, 51, 52, 55, 107
devlet 18, 25, 61, 70, 100, 101,
105
Diyanet İşleri Başkanlığı 112
diyet 30, 31

E

Ehl-i Kitap 16
ekonomik kriz 86
elmas 62
erkek 28, 57, 108, 109
esirlik 68
ev 29, 32, 34, 38, 42, 62, 63, 64
ev eşyası 34, 38

F

fabrika 44, 64, 65
fakirlik 79, 86, 87, 96
fi sebîllillah 68, 73, 74, 87
fitre 31, 34, 76, 108, 109, 110,
111, 112, 113, 114

G

gasp 25, 27, 97
gayri menkul 44, 62
gıda maddeleri 43, 112
giyecek 92
giyim 38
gümüş 19, 21, 28, 34, 44, 45,
46, 61, 82, 92, 99

H

hacc 16, 17
hakiki nema 32

hammadde 65
Hanefî mezhebi 58, 59, 76, 84
haram mal 27, 28
haram para 28
haram yollardan borçlanma 73
havaic-i aslıyye 38
havalânü'l-havl 35, 36
hayvan 20, 32, 34, 44, 51, 52,
53, 54
hazine 19, 20
hırsızlık 27
hicret 18, 110
hikmet 15, 69
hile-i şer'îye 103
hisse senedi 44, 47, 48
hurma 109, 112
hükmi/takdiri nema 32

İ

i'lây-ı kelimetullah 87
ibadet 15, 28, 40, 41, 82, 95, 96,
101, 108, 109, 110, 114
İmam Azam Ebû Hanife 58, 59,
76, 77
İmam Ebû Yusuf 58, 76
İmam Muhammed 58, 77
internet 74
işçi 66

K

kadın 26, 30, 45, 76, 77, 108,
109
kamerî yıl 35, 39, 45, 64, 82
kamyon 65
karz-ı hasen 31
kefil 31

kenz 20
kıyamet günü 19, 20, 21
kira 29, 63, 64
kireç 62
kitap 38
köle 68, 72, 108, 109
körlük 54
kumarhane 27
kurban 31, 34, 111
kuvvetli alacak 29
kuzu 53, 54
küçükbaş 51

M

maaş 66
maddî cihad 73
maden 34, 44, 60, 61, 62, 82
mahkeme 31
makine 48, 64
mal 23, 24, 25, 26, 27, 35
mâl-ı müstefad 36
manda 51, 56
manevî cihad 74
marangoz 66
Medine 18, 92
Medine ashabı 92
mehir 26, 30, 31
memur 66, 70
menkul kıymetler borsası 47
meyve 59
mısır 92
minibüs 65
miras 30
miskin 68, 69, 88
muhâlea 30

mutfak masrafları 113
mücevherat 46
müellefe-i kulûb 68, 71, 78, 86, 87
mühendis 66
mükellef 22, 23, 35, 69, 72, 97,
110, 111, 112
mülkiyet 23, 24, 25, 26, 28, 39,
42, 43, 61
müşteri 29
müvekkil 41

N

nafaka 77
nakit para 33, 46, 49, 65, 112
namaz 16, 17, 40
namaz kılmak 16
nema 24, 32, 34
nikah akdi 26
nisab 35, 54
nisab-ı gına 34
nisab-ı istiğna 34
nisap miktarı 24, 27, 29, 30, 31,
32, 33, 34, 35, 36, 39, 44,
45, 46, 49, 51, 55, 56, 63,
64, 65, 66, 69, 72, 78, 96,
99, 100, 103, 108, 111
niyet etmek 39, 40, 41, 114

O/Ö

oruç 18, 40, 110
otobüs 65
öşür 57, 58

P/R

petrol 62
radyo 74

Ramazan 82
Ramazan ayı 82, 83
Ramazan Bayramı 108, 113, 114
Ramazan orucu 16, 17
rehin 26, 27

S/Ş

sa' 109, 112
sadaka 17, 24, 28, 37, 40, 42,
77, 79, 82, 88, 89, 96, 100,
105, 108
sadaikat 100
sâime 52
sanayi 44, 48, 64
sanayi tesisleri 44, 64
savaş 73
sebze 59
senet 29, 31, 46, 47
serbest meslek 66
sevap 28, 42, 89
seyahat 38
sığır 19, 51, 56, 103
süt 53
şirket 47, 48

T

tahvil 47
takı 28, 45
taksit 32
tam mülkiyet 23, 24, 25, 26
tarla 82
tebliğ 87
tedavi 38
televizyon 74
temel ihtiyaçlar 24, 37, 38, 66, 108

temellük 42, 43
temlik 39, 42, 43
terzi 66
tır 65
ticaret 29, 32, 33, 34, 44, 45, 46,
47, 48, 49, 50, 51, 52, 53,
62, 63, 64, 65, 82
topallık 54
toprak ürünleri 34, 44, 57, 58,
59, 60, 82

U/V

usûl-furû 76, 114
varis 28, 102
vasiyet 30, 102
vergi 18, 100, 101

Y

yakın akraba 75, 76, 89
yakut 62
yazlık 63
Yemen 16, 77, 86, 92
yılan 20
yoksul 41, 90
yolcu 26, 65, 69, 75, 91

Z

zaman aşımı 98
zanaatkâr 38
zarurî ihtiyaçlar 38
zengin 17, 23, 33, 37, 70, 72, 75,
77, 78, 80, 86, 90, 96, 98,
105, 106, 110, 111, 114
zenginlik 22, 33, 77, 78, 111
ziynet eşyaları 45, 46